

גמרא סדורה

מסכת ערכין

פרק ב' - "אין נְעַרְכִין"

לימוד פרק זה

מוקדש לע"ן דניאל נתנאל קדוש

בן יצחק וסופיה ויואנה ברכה

ח' סיון תשע"ט

דניאל התגורר בישוב מעון. היה נער מלא חיים ושמחה, חסד ויצירה, מדרך בבני עקיבא, אוהב תורה ושותה בצמא לימודה.

היה עובד ה' נלהב, כיבד את השבת עוד לפני הגיעו למצוות, בין היתר בלבוש חליפה, למרות שלא למד כך מהוריו, והקפיד להיות לבוש היטב ומסודר כיאה לבן מלך.

נשמה גדולה, עם רגישות גבוהה לזולת. היה רגיש לנשמתו של כל יהודי. שימח כל מי שבסביבתו והאיר פנים לכל אדם, כולל בטרמפיאדה וכולל קופאיות בחנויות..

תהא מנוחתו עדין

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק וינט

טל' - 0526071122

דואר ליה vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות שמורות לעמותת "זכל בניך לימודי ה" ולדניאל ברק וינט.

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

כ"ב סיון תשע"ט

מסכת ערכין פרק ב' - "אין נְעַרְכִין"

1. ז, ב

כ"י

מתני'
אין נְעַרְכִין פחות מסלע. שאפי' עני הנדור בהשג יד לא יתן פחות מסלע:
ולא יותר על חמשים. דזהו גדול שבערכין הכתובין בפרשה:
נתן סלע. בן עשרים שערכו חמישים והיה עני ונתן סלע לערכו דעני נידון בהשג יד והעשיר פטור:
נתן חמשים. דבנתינה קמייטא לא יצא ידי ערכו ועדיין ערכו עליו ועני המעריך את עצמו והעשיר קודם נתינה נתן ערך עשיר כדילפינן לקמן בפי' השג יד (דף יז:):
היו בידיו חמש סלעים. עני בן עשרים שהעריך עצמו והיה לו ה' סלעים:

מתניתין

אין נְעַרְכִין: פחות מסלע, ולא יותר על חמשים סלע.

ביצד?

נתן סלע, והעשיר - אינו נותן כלום.
פחות מסלע, והעשיר - נותן חמשים סלע.
היו בידיו חמש סלעים:
רבי מאיר אומר:
אינו נותן אלא אחת.
וחכמים אומרים:
נותן את כולו.
אין נְעַרְכִין פחות מסלע, ולא יותר על חמשים סלע.

גמרא

"אין נְעַרְכִין פחות מסלע".

מנלן?

דכתיב: **"וְכָל עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ"**⁴⁹ (ויקרא כז, כה),
 כל ערכין שאתה מעריך - לא יהו פחותין משקל.

"ולא יותר על חמשים סלעים".

דכתיב: **"חמשים"**⁵⁰ (ויקרא כז, ג).

⁴⁹ וְכָל עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ עֲשׂוּיִם גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל

⁵⁰ וְהָיָה עֶרְכָּךְ הַזֶּכֶּר מִבְּנֵי עֲשׂוּיִם שְׁנָה וְעַד בֶּן שְׁשִׁים שְׁנָה וְהָיָה עֶרְכָּךְ חֲמִשִּׁים שִׁקְלֵי כֶּסֶף בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ

2. ז, ב

רס"י

"היו בידו חמשה סלעים:

רבי מאיר אומר:

אינו נותן אלא אחת.

וחכמים אומרים:

נותן את בולן".

מאי טעמא דרבי מאיר?

כתוב: "חמשים"⁵¹ (ויקרא כז, ג),

וכתיב: "שקל"⁵² (ויקרא כז, כה),

או חמשים, או שקל.

ורבנו?

ההוא, לפל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותים משקל הוא דאתא.

היכא דאית ליה, אמר קרא: "אשר תשיג יד הנודר"⁵³ (ויקרא כז, ח), והרי ידו משגת.

ורבי מאיר?

ההוא, יד הנודר ולא יד הנודר הוא דאתא.

ורבנו?

לא ממילא שמעת מינה,

דהיכא דידו משגת - שקול מיניה.

גמ' ההוא לכל ערכין שאתה מעריך הוא דאתא. שאפי' עני שבעניים לא יתן פחות ומיהו היכא דאית ליה טפי יהיב דכתיב על פי אשר תשיג:
יד הנודר ולא יד הנודר. שעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני:
לאו ממילא שמעינן מינה כו'.
אעייג דקרא להכי אתא ולא יד הנודר מיהו על פי אשר תשיג כתיב וממילא שמעת דהיכא דידו משגת שקול מיניה:

⁵¹ והיה ערכך הזך מבין עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערכך חמשים שקל כסף בשקל הקדש

⁵² וכל ערכך יהיה בשקל הקדש עשרים גרה יהיה השק

⁵³ ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הבהן והעריך אתו הבהן על פי אשר תשיג יד הנודר ועריכנו הבהן

3. ז, ב - ח, א

רפ"י

ונתן ד' לשניה. על פי כהן יצא ידי שניהן ואפי' לרבנן הואיל ויהב לשניה ברישא:
מה שגבה גבה. והילכך כי יהיב לראשונה כל מה דאית ליה יהיב לה ולשניה ליכא למימר אמאי לא יהב כולהו חמש משום דבעידנא דיהב לשניה משתעבד לה לראשונה דהא אפילו מאי דיהיב לה לאו דידה הוא:
נתן ארבע לראשונה. שהעריכו הכהן על הראשונה תחילה לא יצא ידי ראשונה דבעי למיתב כל מה דבידיה כרבנן ואם חזר והעשיר נותן את כל הערך דנתינה קמייטא לאו כלום היא:
כולהו חזיא להאי כו'. ועדיין אחד מן הערכין עליו:

אמר רב אדא בר אהבה:
 היו בידיו חמש סלעים,
 ואמר: "ערכי עלי", וחזר ואמר "ערכי עלי",
 ונתן ארבע לשניה, ואחד לראשונה - יצא ידי שתיקה.

מאי טעמא?

בעל חוב מאוחר שקדם וגבה - מה שגבה גבה.
 בעידנא דיהיב לשניה משעבד לראשונה,
 בעידנא דיהיב לראשונה תו לית ליה.

ח, א נתן ארבע לראשונה ואחת לשניה - ידי שניה יצא,
 ידי ראשונה - לא יצא.
 כולהו משעבדן לראשונה.

בעי רב אדא בר אהבה:
 היו בידו חמש סלעים ואמר: "שני ערכי עלי" בבת אחת, מהו?

כיון דבבת אחת נדר - כי הדדי תפסון,
 יהיב תרתמי ופלגא להאי ותרתמי ופלגא להאי,
 או דלמא:
 כולהו חזיא להאי, וכולהו חזיא להאי?

תיקו.

4. ח, א

רש"י

הא יותר על סלע איכא. אף על גב דליכא חמשים סלע דאם היו בידו חמש סלעים נותן כולם דהיינו יותר על סלע ופחות מחמשים וסתמא כרבנן דלר' מאיר ליכא השג יד שיהא יותר על סלע ופחות מחמשים במי שערכו חמשים [אלא או חמשים] או סלע:

"אין נְעַרְכִין פחות מִסְלַע וְלֹא יֵתֵר."

הא תו לְמַה לִּי?

הא קְמִשְׁמַע לָן:

פחות מִסְלַע הוא דְּלִיכָא,

הא יֵתֵר על סְלַע - אִיכָא.

יֵתֵר על חֲמִשִּׁים - הוא דְּלִיכָא,

הא פחות מִחֲמִשִּׁים - אִיכָא.

וְסִתְמָא כְּרַבְנָן.

5. ח, א-ב

ר"ז

מתני'

פתח. תחילת נדות שזה דין נדה דאורייתא ראתה היום מונה ששה והוא ראתה שנים מונה חמשה והן ואפילו ראתה כל שבעה ופסקה לערב טובלת ומשמשת ומיום שביעי ואילך הויין ימי זיבה אחד עשר יום שאם ראתה בהן יום אחד או שנים שומרת יום כנגד יום וטובלת ואם ראתה בהן ג' רצופין הויא זבה גמורה וטעונה ספירה ז' נקיים וקרובן ואם משכו ימי זיבה חדש או שנה אינה חוזרת לתחילת נדות עד שתשב שבעה נקיים ישבה ז' נקיים וראתה הויא תחילת נדה ומונה ששה והוא חוזרת לעניינה ככל המפורש ואם לא ראתה באותן י"א יום ג' רצופין אינה זבה וכשתראה אחרי כן בין ראתה סמוך בין שהרחיקה ראייתה הויא תחילת נדה ואפילו תראה שלשה רצופין אינה מונה אלא ארבעה והן שאין ימי זוב אלא באותן י"א יום שבין סוף נדה זה לתחלת נדה הבאה וכן מפורש בהלכה אחרונה של מסכת נדה (דף עב.).

אין פתח בטועה פחות משבעה. טועה שראתה היום ואינה יודעת אם בימי נדתה עומדת אם באותן אחד עשר יום של זיבה אין חוזרת לפתח נדותה בפחות מז' נקיים:

ולא יותר על י"ז. נקיים כדמפרש בגמ':

מתניתין

אין פתח בטועה פחות משבעה, ולא יתר על שבעה עשר.

גמרא

תנו רבנן:

"טועה שאמרה: 'יום אחד טמא ראיתי' - פתחה שבעה עשר.
 'שני ימים טמא ראיתי' - פתחה שבעה עשר.
 'שלשה ימים טמא ראיתי' - פתחה שבעה עשר.
 'ארבעה ימים טמא ראיתי' - פתחה ששה עשר.
 'חמשה ימים טמא ראיתי' - פתחה חמשה עשר.
 'ששה ימים טמא ראיתי' - פתחה ארבעה עשר.
 'שבעה ימים טמא ראיתי' - פתחה שלשה עשר.
 'שמונה ימים טמא ראיתי' - פתחה שנים עשר.
 'תשעה ימים טמא ראיתי' - פתחה אחד עשר.
 'עשרה ימים טמא ראיתי' - פתחה עשרה.
 'אחד עשר' - פתחה תשעה.
 'שנים עשר' - פתחה שמונה.
 'שלשה עשר' - פתחה שבעה.
 שאין פתח בטועה פחות משבעה ולא יתר על שבעה עשר."

הב,

אמר ליה רב אדא בר אבהו לרבה: למה לי כולי האי? תימני שבעה ותשתרי!

אמר ליה: לתקונה לדי נדה ופתחה קאמרין.

גמ'
תנו רבנן טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי. היום ואינה יודעת אם בימי תחילת נדות הוא וצריכה למנות ששה והוא אם באותן אחד עשר ימי הזוב הוא ואינה צריכה לשמור אלא יום כנגד יום:
פתח שבעה עשר. שאם לא תראה עד לאחר י"ז לבד מיום זה אז חוזרת לפתח נדותה למנות ששה והוא דממה נפשך לאחר י"ז לבד מיום זה יצתה מספק של ימי הזוב דאם יום זה שראתה מתחילת ימי זיבה היה כיון שכלו י"א יום יצתה ימי הזוב והרחיקה ראייתה שלא ראתה עד לאחר י"ז ותחילת נדה היא ואפילו אם תאמר שיום זה תחילת נדה היא אעפ"כ יצתה ימי הזוב שהרי עברו ששה להשלמת ימי נדותה ואחד עשר שבין נדה לנדה הרי י"ז ולאחר י"ז כשראתה תחילת נדה היא אבל אם תראה ביום י"ז לא יצתה מן הספק אם יום נדה הוא או יום זיבה דיש לומר שמא יום זה שבאת לפנינו כשראתה ראשון לימי נדה היה ויום י"ז שראתה בו סוף אחד עשר יום שבין נדה לנדה הוא ואינה צריכה שימור או שמא יום ראשון שבאתה לפנינו מימי זיבה הוא וכשכלו י"א יום יצתה מימי הזוב ויום י"ז שראתה בו תחילת נדה הוא וצריכה למנות ששה והוא וכל שכן אם תראה קודם י"ז ובספיקא זו תעמוד לעולם עד שתשב י"ז נקיים וכל זמן שהיא בספיקא זו מקולקלת היא מאד שלעולם נחמיר עליה מספק שכשתראה יום אחד בתוך אלו ימי שבעה עשר נאמר תחילת נדה וצריכה ששה והוא וכשתראה שלשה רצופין נאמר ימי זוב הן וצריכה שבעה נקיים וקרובן מספק ואינו נאכל אבל לאחר י"ז אין להחמיר דודאי תחילת נדה ואם תראה שלשה רצופין תמנה ארבעה והן ולבסוף שבעה אם תראה תשמור יום כנגד יום ויום שלשה תהא זבה:

שני ימים טמא ראיתי פתחה י"ז. לבד משני ימים הללו שאם לא תראה עד לאחר י"ז תחילת נדה היא ממה נפשך אם שני ימים הללו מימי הזוב הרי כלו להם ימי הזוב לתשעה ימים אחר השנים וכשהרחיקה וראתה לסוף י"ז תחילת נדה ואם תחילת נדה היא הרי כלו להם ימי נדות וזוב לסוף ששה עשר אחר השנים שימי נדות וזוב אינו אלא י"ח וזו שלא ראתה עד לאחר י"ז שהוא יום שריים לתחילת ראיית הספק נדה היא אבל אם תראה ביום י"ז וכל שכן קודם לכן לא יצתה מן הספק דשמא אלו שני ימים תחילת נדה היו ולסוף ששה עשר אחר השנים כלו ימי נדות וזוב וזו שראתה ביום י"ז תחילת נדה היא או שמא אחד משני הימים סוף י"א של זיבה היה והשני תחילת נדה ולא כלו ימי נדות וזיבות עד לאחר י"ז וזו שראתה ביום י"ז סוף זיבה היא והרי היא בספק וכל שכן אם תראה קודם כגון אם תראה ביום י"ג וי"ד עומדת בספק דשמא ב' ימים הללו שבאתה לפנינו סוף ימי זוב היו וזו שלא ראתה שוב עד יום י"ג תחילת נדה היא או שמא שני הימים תחילת נדה היו ויום י"ג זה שמיני של ימי הזוב הוא ותשמור יום כנגד יום וכן בספק זה היא לעולם עד שתשב י"ז נקיים:

שלשה ימים טמא ראיתי פתחה י"ז. כמו שפירשתי אבל קודם לכן כגון י"ז עצמו עומדת בספק וי"ל שמא שני ימים מהשלשה היו סוף זיבה והשלישי תחילת נדה ויום י"ז זה סוף זיבה הוא או שמא כולן השלשה תחילת נדה היו ולסוף ט"ו לבד מהשלשה כלו ימי נדות וזוב ויום י"ז זה תחילת נדה הוא אבל ליום י"ח יצתה מן הספק ממה נפשך:

ארבעה ימים וכו' פתחה ששה עשר. שאם לא תראה עד לאחר ששה עשר לבד מהנך יצתה מן הספק ממה נפשך אם תחלת נדה היו הרי כלו ימי נדות וזוב לסוף י"ד אחר ד' הללו ואם ימי זוב היו כל שכן שכלו קודם ששה עשר ועכשיו תחילת נדה היא ואי"ת שנים מהן היו סוף זיבה והשנים תחלת נדה אעפ"כ לסוף ששה עשר כלו ימי נדות וזוב והא ליכא למימר שמא השלשה סוף זיבה היו והרביעי תחילת נדה ולא כלו עד סוף י"ז דאם השלשה היו סוף זיבה כשראתה בדי' אינה תחילת נדה דכיון שראתה ג' רצופין בימי זיבה ולא תצא לעולם מידי זיבה להיות תחילת נדה עד שתשב שבעה נקיים כדכתב (ויקרא טו) ואם טהרה מזוהה וספרה וגו' ולאחר שישבה שבעה נקיים חזרה לתחילת נדותה אבל אם תראה קודם לכן אפילו ביום ששה עשר איכא לספוקה בסוף זיבה ותחילת נדה דשמא שנים מהארבעה היו סוף זיבה והשנים תחילת נדה ויום ששה עשר סוף זיבה או שמא הארבעה היו תחילת נדה או סוף זיבה וכבר יצתה מימי נדות וזוב:

ה' ימים טמא ראיתי פתחה ט"ו. ממה נפשך לאחר ט"ו תחילת נדה היא אם תראה אבל יום ט"ו עצמו אם תראה בו הוא ספק דשמא שנים מהחמשה היו סוף זיבה והשלשה ימי נדות ועדיין יום ט"ו זה סוף ימי הזוב הוא וכן כולה ברייתא מספקינן לה שנים הראשונים בסוף זיבה והאחרונים מן הנדות אבל טפי מהכי ליכא לספוקי דאי אמרת ג' מהן סוף זיבה תו לא הוה אחריני ימי נדות כל זמן שלא ישבה ז' נקיים והשתא כי חזיא לאחר שישבה את ז' הימים הנקיים תחילת נדה היא:

שנים עשר פתחה שמונה. דלאחר שישבה שמונה נקיים יצתה מן הספק ממה נפשך אפילו תאמר שנים הראשונים סוף זיבה היו הרי כלו לה ממנין האחרון י"ח ימים ויצאו ימי נדות וזוב ותחילת נדה היא אבל יום שמיני עצמו ספק הוא דיש לומר שנים מן הי"ב היו סוף זיבה והעשרה שבעה מהן לנדות והשלשה לזוב והוא זבה ז' נקיים ישבה ושמיני זה שראתה בו עדיין מן האחד עשר הוא ואינה תחילת נדה שאין בין סוף נדה לתחילת נדה פחות מ"א יום דכלו הי"ב ימים ממנין האחרון או שמא תחילת נדה היא שיום ראשון של שנים עשר תחילת נדה היה ולסוף שבעה כלו להם ימי נדות והתחילו בשמיני ימי זיבה וליום שנים עשר הלכו להם מימי זוב חמשה נמצא שיכלו להם ימי זוב לסוף ששה עשר ולסוף ששה עשר זיבה ישבה [שבעה] נקיים לזיבה ושמיני זה תחילת נדה הוא והיינו ספק וקלקול גדול שלא תחזור לפתח נדתה עד לאחר י"ז יום דהדרא והוא לה טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי ואיני יודעת אם בימי נדה ואם בימי זיבה ואם תפסוק לאחר ראיית שמיני זה שבעה ימים ותראה ותרצה לשמור יום כנגד יום נחמיר עליה ונאמר שמא יום שראתה בו סוף זיבה היה ועכשיו תחילת נדה הוא או אם תראה ג' ותרצה למנות ארבעה ימים נחמיר עליה ונאמר שמא אותו יום שמיני שראתה בו תחילת נדה היה ועכשיו בימי זוב היא וזבה היא וכן בספק זה היא לעולם עד שתשב שבעה נקיים:

שלשה עשר פתחה שבעה. ב' (ימים) קמאי מספקינן לסוף זיבה פשו להו י"א וז' נקיים הרי י"ח:

שאין פתח בטועה פחות משבעה. שאפילו ראתה ארבעה עשר אינה חוזרת לפתחה בפחות מז' נקיים דממה נפשך זבה היא כל זמן שלא ישבה ז' נקיים לא תצא מידי זיבה:

א"ל רב אדא וכו'. רב אדא טעי וסבר דכל הנך י"ז וט"ו למשרייה לגברא קאמרי. נדה ופתחה. שתדע מאימת תמנה ימי נדה שאם תראה שלשה או ארבעה ימים לא תמנה אלא שלשה והם ואינך יהיו לה ימי זוב שאם תראה אחר תהא שומרת יום:

6. ח, ב

רש"י

כל הטועות זבות. לקמן מפיך לה ומפרש אלא כל זבות הטועות כלומר כל הנך דאיכא בהנך דלעיל דמצינן לספוקינן בזבות כגון כולהו בר מיום אחד טמא ושני ימים טמא דבציר מתלתא יומי טמא ליכא לספוקה בזבה: **מביאות קרבן.** לסוף שבעה נקיים שתי תורים אחד לחטאת ואחד לעולה כדין זבה דשמא זבות היו:

ואינו נאכל. החטאת אינה נאכלת דשמא לא ימי זיבה היו וחטאת זו חולין ומליקתה נבילה דחולין מלוקין אינן אלא נבילה והעולה קריבה על תנאי אם זבה היא תהא לחובתה ואם לאו תהא לנדבה אבל חטאת נדבה ליכא:

חוץ מפתחה ז' ופתחה ח' שמביאות קרבן ונאכל. דממה נפשך כיון דראתה י"ב רצופין זבות נינהו דאי נמי אמרת שני קמאי לסוף זיבה אפי"ה הויא תחלת נדות וזיבה ממנין האחרון דהא פשו להו יי ימים ז' לנדות וגי לזוב וכ"ש אי קמאי הוו תחלת נדות או ג' מינייהו סוף זיבה ממה נפשך זבות הן אבל כולהו קמיינתא ספק זבות הן דאיכא למימר ג' ימים מהנך זיבה הוו וזבה היא ואיכא למימר לאו זבה היא דבי יומי קמאי מסוף זבות ותו לא הויא זבה ממנין האחרון:

אטו כל הטועות זבות. והא חששא בעלמא הוא ולא ודאי זבות נינהו:

אלא כל זבות הטועות. דמשמע כל שיש לספקו בזוב מחמת טעותו דהיינו משלשה ימים טמא ראיתי ואילך:

תנו רבנן:

"כל הטועות - זבות.

מביאות קרבן - ואינו נאכל,

חוץ מ: פתחה שבעה,

ופתחה שמונה - שמביאות קרבן ונאכל".

אטו "כל הטועות - זבות"!!

יתו יום אחד ושני ימים בת איתויי קרבן היא?!

אלא: "כל זבות הטועות - מביאות קרבן ואינו נאכל.

חוץ מ: פתחה שבעה,

ופתחה שמונה - שמביאות קרבן ונאכל.

7. ח, ב

רס"י

מתני'
 אין טוהר בנגעים בפחות משבוע
 אחד. להסגר:

גמ'
 נגעי אדם. יש בהם בשבוע אחד
 כדכתיב בפרשה:

נגעי בתים. שלש שבועות
 כדתניא בתורת כהנים ושב הכהן
 ובא הכהן זו היא שיבה זו היא
 ביאה מה ביאה חולץ וקוצה וטח
 ונותן לו שבוע אף שיבה כו' ומנין
 שאם עמד הנגע בעיניו בזה ובזה
 בשבוע ראשון ושניה מנין שחולץ
 וקוצה וטח ונותן לו שבוע והיינו
 שבוע שלישי ת"ל ובא הכהן ואם
 בא יבא הכהן מה מצינו וכו'.

אלו נגעי אדם. שנבררין בשבוע
 אחד אם לטהר אם ליחלט
 וצדקה גדולה היא זו:
 אלמלא צדקתן כו'. כדמפרש
 לקמן:

במאי קמיפלגי [וכו']. רבי
 אלעזר אמר כובש. הקב"ה כובש
 ומסתיר עונות תחת מחילת כסא
 הכבוד כדי שיכריעו הזכיות:

נושא. נושא ומגביה כף העונות
 למעלה כדי שיכריעו הזכיות:

רבה כו' אלעזר. והכי קאמר
 צדקתן כהררי אל שאתה
 מצדיקנו במה שאתה כובש
 ומסתיר משפטיך דהיינו עונות
 בתהום רבה:

ורב יהודה כו' יוסי [בר"ח].
 והכי קאמר אלמלא צדקתן
 כהררי אל שאתה עושה לנו
 צדקה שאתה מגביה עונות מי
 יוכל לעמוד מפני משפטיך שיהו
 מכריעין עד תהום רבה:

מתניתין

אין בנגעים פחות משבוע אֶחָד,
 וְלֹא יִתֵּר עַל שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת.

גמרא

"פחות משבוע" - נגעי אדם.
 "ולא יתר על שלשה שבועות" - נגעי בתים.

אמר רב פפא:

"צדקתך כהררי אל"⁵⁴ (תהילים לו, ז) - אלו נגעי אדם.
 "משפטיך תהום רבה" - אלו נגעי בתים.

פשטיה דקרא במאי קתיב?

אמר רב יהודה:

אלמלא "צדקתך כהררי אל" מי יוכל לעמוד לפני "משפטיך תהום רבה".

רבה אמר:

"צדקתך כהררי אל" מפני ש"משפטיך תהום רבה".

במאי קמיפלגי?

בדרבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא,

דאיתמר:

רבי אלעזר אמר:

כובש.

רבי יוסי ברבי חנינא אמר:

נושא.

רבה כרבי אלעזר.

ורב יהודה כרבי יוסי ברבי חנינא.

⁵⁴ צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע ה'

8. ח, ב - א

רַעֲיִי

מִתְנִיתִין

אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברים בשנה, ולא נראה יתר על שמונה.
שתי הלחם - אין נאכלין: פחות משנים, ולא יתר על שלשה.
לחם הפנים - אין נאכל: פחות מתשעה.
ולא יתר על אחד עשר.
אין קטן נימול פחות משמונה,
ולא יתר על שנים עשר.

גְמֵרָא

מאי "ולא נראה יתר על שמונה"?

אמר רב הונא:

לא נראה לחכמים לעבר יתר על שמונה.

מאי שנא תשעה דלא?

אם כן קדים אתי סיהרא תלתא יומי, השתא נמי קא קדים אתי תרי יומי!

טא

כדאמר רב משרשיא:

כגון שהיתה שנה מעוברת, הקא נמי: כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת, ועיבור שנה חודש. דל ירחא מליא בהדי ירחא חסירא.

ואכתי חד יומא!

לא אדעתיהו דאינשי.

עולא אמר:

לא נראה לחכמים לחסר יתר על שמונה, וימאי טעמא קאמר: מה טעם אין פוחתים מארבעה חדשים המעוברים בשנה? משום דלא נראה לחכמים לחסר יתר על שמונה.

מאי שנא תשעה דלא?

דאם כן מיתרא סיהרא תלתא יומי, השתא נמי קא מיתרא תרי יומי!

כדאמר רב משרשיא:

כגון שהיתה שנה מעוברת, הקא נמי: כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת, דל ירחא חסירא בהדי ירחא מליא.

ואכתי איכא חד יומא!

סברי: איתחזויי איתחזי ואנן לאו אדעתין.

במאי קמיפלגי?

טב

בעיבור שנה.

דתניא:

"בבמה עיבור שנה?"

מתני'

אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברין. של שלשים יום בשנה ועולא מפרש טעמא בגמי:

פחות משנים. ליום שני לאפיייתן ולא יותר על שלש. ליום שלש לאפיייתן נאכלין ותו לא חל יום טוב של עצרת להיות באחד בשבת נאפות בערב שבת שאין אפיייתן דוחה לא שבת ולא י"ט ונאכלות ב"ט לאחר תנופתן דהיינו ליום שלישי וכשחל עצרת באחד משאר ימי השבת נאפות ערב י"ט ונאכלות ב"ט שהוא שני לאפיייתן:

לחם הפנים כו'. כיצד נאפין בערב שבת ונאכלין לשבת האחרת שהוא יום תשיעי לאפיייתן חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות חמישי בשבת וששי בשבת נאפה לחם הפנים ברביעי בשבת ונסדר בשבת ונאכל בשבת שניה שהוא אחד עשר לאפיייתו:

קטן נימול לשנים עשר. כיצד נולד בין השמשות של ערב שבת אינו נימול בשבת דשמא תשיעי הוא דבין השמשות ספק יום ספק לילה ואם יום הוא נמצא שבת יום תשעה ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא שבת ולא יו"ט ואם חלו שני ימים טובים של ר"ה אחר אותו שבת אינו נימול עד יום שלישי שהוא שנים עשר לליתו:

גמ'

לא נראה לחכמים לעבר יותר על שמונה כו'. ורישא דמתניתין דקתני אין פוחתין מדי' חדשים מעוברין דלא עבדינן חסירין יותר על שמונה אבל שמונה עבדינן ולא מפרש השתא ועולא מפרש לה לקמן ורב הונא אית ליה דעולא:

דאם כן. דעבדינן תשעה מליאים קדים אתי סיהרא חדתא תלתא יומא קודם ר"ה שבין מולד תשרי זה למולד תשרי הבא ד' ימים וחי' שעות ותתעיו חלקים ואם מולד תשרי זה בתחילת ליל שבת נמצא מולד תשרי הבא בשמונה שעות ליום ארבע בשבת וכשאנו מסדרין החדשים אחד מלא ואחד חסר נקבע ראש השנה ביום המולד שסדר תולדות הלבנה אחד מלא ואחד חסר שחדש לבנה תשעה ועשרים יום וחצי ושתי ידות שעה ועייג חלקים הרי לשני חדשים נ"ט ימים היינו חודש אחד מתשעה ועשרים וחדש אחד משלשים יום וכשאנו עושין שבעה מליאים נדחה ראש השנה יום אחד לאחר המולד ואם שמונה מליאים נדחה שני ימים ואם תשעה מליאים נדחה שלשה ימים:

קדים [אתי] סיהרא. חדתא ג' ימים קודם ראש השנה שהמולד ביום ד' וראש השנה בשבת ומרנני עלמא בתר רבנן למימר כל מה דבעו עבדי:

כדאמר רב משרשיא. לקמן גבי עצרת כגון שהיתה שנה מעוברת הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת:

עיבור שנה חדש. ובידינו לעשות חדש של תוספת השנה בין מלא ובין חסר ואת עיבור של שנה של אשתקד עשינו חסר ונמצא שהקדמנו תשרי שעבר לפני מולדו כמדת חסרון חדש אחד לפיכך אנו יכולין לאחר תשרי זה כמדת מילוי חדש אחד וכדאמר דל ירחא מליא לבהדי חסירא:

ואכתי חד יומא. ואעייג דיומא ופלגא היא חד יומא קרי ליה והוא הדין נמי אם היתה זו מעוברת הוה מצי נמי לתרוצי דנראה לעבר שמונה חדשים והאי דנקט שנה שלפניה משום דלא מיתוקמא מתני' בשנה מעוברת דקתני אין פוחתין מדי' חדשים מעוברין הא בארבעה מעוברים סגי ואי במעוברת פשו להו ט' חסירין ובין לרב הונא בין לעולא אפילו שמונה חסירין ליכא לאוקמא אלא במעוברת אבל תשעה לא בפשוטה ולא במעוברת כדלקמן:

לא אדעתיהו דאינשי. אחד יומא לא תמהי ולא מרנני:

מיתרא סיהרא. עתיקא שלש יומי אחר ראש השנה דסדר תולדות החדשים למולד הלבנה אחד מלא ואחד חסר כדפרישית וכי עבדת תלתא חסירין טפי מקדמת ליה לראש השנה ג' יומי:

שהיתה שנה שלפניה. של אשתקד מעוברת וחדש העיבור שלשים יום ולמנין הלבנה לא הוי אלא כ"ט ופלגא אשתכח דמאחרת לראש השנה פלגא יומא והשתא לא קדים לראש השנה אלא יומא ופלגא וכיון דלא הוה ב' שלימים חד קא חשיב ליה והיינו דקא פריך ואכתי איכא חד יומא:

איתחזויי איתחזי. לבנה לבייד ואנן הוא דלאו אדעתין למימסר נפשין ולמיחזייה הילכך לא מרנני:

במאי קמיפלגי. רב הונא דמוקי למתני' בתרתי מילי. סבר לה כרשב"ג דזימנין כ"ט וזימנין שלשים והכי מיפרשא מתני' אין פוחתין מדי' חדשים מעוברין דלא עבדינן טפי מחי' חסירין הא חי' חסירין עבדינן ולא משכחת לה אלא במעוברת ועיבורה ל' וכדעולא ולא נראה לעבר יותר על שמונה הא שמונה מליאין עבדינן ובמעוברת ועיבורה כ"ט וכדלעיל והיינו כרבן שמעון ועולא סבר לה כתי"ק דלעולם שלשים הלכך לא. מיתוקמא מתני' אלא בחד טעמא ולא נראה לחסר יותר מח' קתני הא חי' עבדינן ובמעוברת ועיבורה שלשים אבל לעבר אפילו חי' מליאין נמי לא עבדינן דקדים סיהרא שני יומי דמעוברת ועיבורה כ"ט ליכא לאוקומיה כרב הונא דאין עיבור שנה בציר משלשים:

רס"י

**שְׁלֵשִׁים.
רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
חֹדֶשׁ."**

אלא ביום הנף. באותו יום שאירע בו ט"ז בניסן לפי שבט"ז בניסן אנו מתחילין למנות חמשים ויום חמשים איקלע ביום ראשון להתחלת המנין דיום מ"ט הוי סוף שבת שביעית וביום חמשים מתחיל השבוע:

ואין ר"ה כו' או לאור עיבורו. לאור עיבורו של ניסן ביום שאירע בו ל"א של ניסן כגון אם ניסן בא' בשבת הוי אור עיבורו שלישי בשבת להכי קרי ליה אור עיבורו שהוא לילה שבו מתעבר החדש שכשעושים ר"ח יום ל"א הוי חדש שעבר מעובר:

שניהם חסירין. כסליו וסיון וכיון דהוו להו ד' חסירין בסתווא וד' חסירים בקייטא הוי ר"ה ביום הנף דהא האידינא עבדינן לעולם חדשי ימות החמה כסדרן ויש לנו סימן קבוע א"ת ב"ש ג"ר לשלישי של פסח הוי ר"ה דהיינו לאור עיבורו וכי עבד חד חסר טפי מקדמת ליה לר"ה חד יומא דהיינו ליום הנף אלא לרב הונא דאמר מעוברין נמי עבדינן הא כיון דעבדינן בימות החמה ד' מליאין מאחרת לר"ה חד יומא דה"ל לאור אור עיבורו של ניסן ליום רביעי של פסח:

הא שבעה עבדינן. אפילו לעולא דהא דלא עבדינן שמנה מליאין משום דקדים אתי סיהרא תרי יומי אבל שבעה דלא קדים אלא חד יומא עבדינן והא זימנין [דלא] עבדינן בסתווא ועבדינא לחדשי החורף כסדרן ומעבריא ליה בקייטא ועבדינן ד' מלאים וה"ל נמי לאור אור עיבורו:

אלא. הא דקתני לעולם לאור עיבורו ולא יותר אחרים הוא דלית להו מליאין וחסירין דלדידהו כל החדשים [כולהו] כסדרן:

אלא ארבעה ימים. אם אירע ר"ה ביום ראשון יבא לשנה הבאה ליום חמישי דהיינו כולהו כסדרן:

ביום הנף לא משכחת לה. דהא בכסדרן מקלע לאור עיבורו:

דל ירחא. דקייטא ועביד ליה חסר לבהדי ירחא דעיבור דעבדת ליה מלא דכי היכי דעבדינן שבט ואדר הראשון מליאין ביחד עבדינן נמי ניסן ואייר חסירין יחד דהא אמרינן אם היתה שנה מעוברת חמשה וכיון דעיבור שנה שלשים אי לא עבדינן תרי חסירין בהדי הדדי הוו להו שיתא בין ראש השנה לר"ה דהא כי מוספת חד חדש מלא על ירחי שתא מאחרת ליה לר"ה תרי יומי הילכך הוו להו בקייטא ארבע חסירין ומיקלע ביום הנף: **אחרים מנינא אתא לאשמועינן.** בתמיה כיון דכסדרן אית להו פשיטא דאין בין זה לזה אלא ארבעה והכי איבעי להו למימר אין מעברין את החדש לצורך וממילא ידענא דאין בין זה לזה אלא ארבעה:

[הא קמשמע לן]. אי הוה אמרי אין מעברין את החדש לצורך הוה אמינא ה"מ בחדש שנראה בזמנו אבל היכא דלא אתו סהדי ביום שלשים ע"כ תעברהו משום דמצוה לקדש על פי עדים:

קמ"ל כו'. דהכי משמע דהאי סימנא נקוט בידך ארבעה ימים בין זה לזה ואפילו לא נראית הלבנה:

והאיכא יומא דשעי. כלומר נהי נמי דבתר מולדות הלבנה אזלי אחרים מיהו זימנין דאיכא חמשה ימים בשנה פשוטה בין פסח לפסח דהא איכא יומא דשעי דלשלש שנים טפי חד יומא טופיינא דבין מולד זה למולד שנה הבאה איכא ארבעה ימים ושמונה שעות ותתעיו חלקים צא לשלש שנים לכל שנה שמונה שעות תמצא יום אחד:

ויומא דתלתין שנין. שהרי מן התתעיו צא תתס"ד מכל תתעיו תמצא יום שלשים שנה שהרי תתרי"ף חלקים בשעה חשוב חמשה תתס"ד ארבע שעות הרי לשלשים תתס"ד כ"ד שעות שהן יום אחד:

ואף שמואל סבר להא דרב הונא. דשמונה מליאין נמי עבדינן:

שניהם מליאים. שניהם מן החסירין (שנים) כגון מרחשוון ואייר אם תעשה מליאים נמצא שנה עודפת שני ימים על כסדרן והרי היא שניו:

שניהם חסירין. שנים מן המליאין כגון כסליו וסיון אם תעשה חסירין נמצאת שנה חסירה שני ימים מכסדרן והרי היא שניב וכסדרן שני"ד אלמא עבדינן תמניא מליאין:

מיתבי:

"אין עצרת חלה אלא ביום הנף.

ואין ראש השנה חלה אלא: או ביום הנף,

או לאור עיבורו."

בשלאמא לעולא, דשמונה חסירין עבדינן,

מעוברין לא עבדינן, משפחת לה שניהן חסר, ביום הנף.

אחד מלא ואחד חסר - לאור עיבורו.

אלא לרב הונא,

דאמר: עבדינן מעוברין -

הא זימנין דמשפחת לאור אור עיבורו!

אמר לך רב הונא:

ולעולא מי ניהא?!

שמונה - הוא דלא עבדינן,

הא שבעה - עבדינן.

שבעה, זימנין דלא עבדינן בסיתווא ועבדינן בקייטא,

והא הנה לאור אור עיבורו!

אלא הא מני?

אחרים היא,

דתניא:

"אחרים אומרים:

אין בין עצרת לעצרת,

ואין בין ראש השנה לראש השנה - אלא ארבעה ימים בלבד,

ואם היתה שנה מעוברת - חמשה."

סוף סוף, לאחרים, ביום הנף לא משפחת לה!

אמר רב משרשיא:

כגון שהיתה שנה מעוברת, ועיבור שנה שלשים יום,

דל ירחא לבהדי ירחא.

דמשפחת לה ביום הנף.

אמר ליה רב אדא בר אבהה לרבא:

"אחרים", מנינא אתא לאשמועינן?!

הא קא משמע לן: דלא בעינן מצוה לקדש על פי הראיה.

מתקיף לה רבינא:

והאיכא יומא דשעי,

ויומא דתלתין שני!

כיון דליתיה בכל שתא לא קא חשיב.

ואף שמואל סבר לה כרב הונא,

דאמר שמואל:

אין שנת לבנה פחותה משלש מאות וחמשים ושתים יום,

ולא יתירה על שלש מאות וחמשים ושתים יום,

הא כיצד?

שניהם מלאין - ששה.

שניהם חסירין - שנים.

אחד מלא ואחד חסר - ארבעה.

רפ"י

הריני נזיר כימות החמה. (או)
 שאמר כמנין ימות החמה מונה
 נזירות שס"ה:
ואף רבי סבר לה כרב הונא.
 דאמר עבדיןן שמונה מליאים:
ונראה חדש. לבנה תשרי בזמנו
 ביום קביעות ראש השנה:
והיה רבי תמה. לפי שהיה לאחר
 הלבנה שלשה ימים שהרי
 הקדימו הקביעות שלשה ימים:
ועיבור שנה שלשים. הרי לך אי
 מלא ואשתקד עשינו שניהן
 מליאים מרחשון ואייר והרי לך
 שלשה מלאין יותר על כסדרן
 הלכך כי חסרה השתא לבהדיהו
 שלשה קם ליה בדוכתיה:
נר ישראל. שאתה מאיר עיני
 חכמים:

מיתבי:

**"הריני נזיר: כימות החמה" - מונה נזירות שלש מאות וששים וחמשה ימים,
 במנין ימות החמה.
 "כימות הלבנה" - מונה נזירות שלש מאות וחמשים וארבעה ימים,
 במנין ימות הלבנה."**

ואם איתא, זימנין דמשפחת לה ששה!

בגדרים הלך אחר לשון בני אדם ורוב שנים.

ואף רבי סבר לה כרב הונא,

דתניא:

**"מעשה ועשה רבי⁵⁵ תשעה חסידים, ונראה חודש בזמנו,
 והיה רבי תמיה ואומר: עשינו תשעה חסידין, ונראה חודש בזמנו!
 אומר לפניו רבי שמעון בר רבי:
 שמא: שנה מעוברת היתה,
 ועיבוד שנה שלשים,
 אישתקד עשינו שניהם מלאין,
 דל תלתא לבהדי תלתא, וקם ליה בדוכתיה.
 אומר ליה: נר ישראל, נו הוה."**

יא

⁵⁵ גירסת וילנא: (כרב הונא)

9. י, א

רש"י

מתני'

כ"א תקיעות ומ"ח תקיעות מפרש להו במס' סוכה בפ' החליל (דף נג:):
משני נבלים. לשני לויים:

ולא מוסיפין על ששה. לא אתפרש טעמא:

משני חלילין. חליל קלמיייל"ש בלע"ז:

ולא מוסיפין על י"ב. אם היו רוצין היו עושין י"ב כנגד י"ב ימים שהחליל מכה לפני המזבח:

מכה. שהיו נקבים בחליל ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול:

בשחיטת פסח ראשון. בי"ד בניסן שהיו קורין ההלל בעזרה בשעת שחיטה כדאמרינן בתמיד נשחט (פסחים סד.):

אבוב. היינו חליל ובגמרא מפרש הכי:

ולא היה מחלק. מסיים אלא באבוב יחידי כשהיה מגיע לסיום הנעימה היה האחד מן החלילים מאריך לאחר שתיקת האחר שזהו חילוק יפה יותר משיסימו שניהם כאחד חילוק היינו סיום שמחלק בין נעימה לנעימה ובשעת הקרבה היה שיר זה והיו הלויים משוררים בפה את ההלל באותן י"ב ימים והחלילים מחללים ובשאר ימים היו נבלים וצלצל וכינורות והשיר היה אותו שיר המפורש ברי"ה (דף לא.) אחד בשבת לה' הארץ ומלואה וכל המזמור ובשני גדול ה' ומהולל וכן כולם:

ועבדי כהנים היו. אותם המכים בחליל:

בית הפגרים ובית צפריא. שם המשפחה:

מעמאום. שם המקום:

ומשיאין לכהונה. כהנים היו נושאין בנותיהן שישראלים מיוחסין היו:

גמ'

מתני'. דקחשיב כ"א תקיעות ומ"ח תקיעות דלא כר' יהודה דמתני' קא חשיב לכל תקיעה ולכל תרועה באנפי נפשה ואין לך כל תרועה שאין תקיעה פשוטה לפנייה ולאחריה ורבי יהודה לא קא חשיב תקיעה ותרועה ותקיעה אלא חדא הרי לך כ"א דתנא דידן ז' לר' יהודה ומ"ח דתנא דידן ט"ז לרבי יהודה:

ותקעתם תרועה. אלמא לתרועה קרי תקיעה ולתקיעה תרועה:

לפשוטה לפנייה ולאחריה. דמהכא נפקא פשוטה לפנייה דכתיב ותקעתם והדר תרועה ופשוטה לאחריה דכתיב (במדבר ו) תרועה והדר יתקעו ולעולם כל חדא מצוה באנפי נפשה:

סימנא בעלמא. לסימן שיקהלו ולא לשום מצוה:

מתניתין

אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, ולא מוסיפין על ארבעים ושמנה. אין פוחתין משני נבלים, ולא מוסיפין על ששה.

אין פוחתין משני חלילין, ולא מוסיפין על שנים עשר.

ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח: בשחיטת פסח ראשון,

ובשחיטת פסח שני,

יום טוב הראשון של פסח,

וביום טוב של עצרת,

ובשמונת ימי החג.

ולא היה מכה באבוב של נחשת,

אלא באבוב של קנה,

מפני שקולו ערב.

ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי,

מפני שהוא מחליק יפה.

ועבדי כהנים היו,

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר:

משפחת בית פגרים ובית ציפרא מעמאום, היו משיאין בהונה.

רבי חנינא בן אנטונינוס אומר:

לויים היו.

גמרא

מתניתין דלא כרבי יהודה,

דתניא:

"רבי יהודה אומר:

לא יפחות משבע, ולא יוסיף על שש עשרה".

במאי קמיפלגי?

רבי יהודה סבר: תקיעה תרועה ותקיעה, חדא היא.

ורבנן סברי: תקיעה לחוד, ותרועה לחוד, ותקיעה לחוד.

מאי טעמא דרבי יהודה?

קתיב: "ותקעתם תרועה"⁵⁶ (במדבר י, ה),

וכתיב: "תרועה יתקעו לכם"⁵⁷ (במדבר י, ו).

שמע מינה: תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא.

ורבנן?

ההוא, לפשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה הוא דאָתא.

ורבנן מאי טעמא?

דכתיב: "ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תרועו"⁵⁸ (במדבר י, ז),

ואי סלקא דעתך תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא,

אמר רחמנא עביד פלגא דמצוה!?

ורבי יהודה?

סימנא בעלמא הוא.

⁵⁶ ותקעתם תרועה ונסעו המחנות ההנים קדמה

⁵⁷ ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות ההנים תימנה תרועה יתקעו למסעייהם

רַס"י

ולא כלום. שלא ישהא ויפסיק בין פשוטה שלפניה לתרועה ובין התרועה לפשוטה שלאחריה אלא בבת אחת סמוכות זו לזו: **כר' יהודה.** דאמר חדא מצוה נינהו ולא בעי אפסוקי: **אפי' כרבנן.** והאי אין בין לאו דיעשה סמוכות כל כך אלא שלא ישהה בינתיים יותר מדאי: **ולאפוקי מדרבי יוחנן.** דאמר גבי ר"ה שמע תשע תקיעות שלש של מלכיות וגי של זכרונות וגי של שופרות בתשע שעות ששהה שעה בין כל אחת ואחת יצא: **ולא כלום.** משמע כלל לא יפסיק:

כִּמְאֵן אִזְלָא הָא דְאָמַר רַב פְּהֵנָא: אִין בֵּין תְּקִיעָה לְתַרְוּעָה וְלֹא כְלוּם, כִּמְאֵן?

כִּרְבִי יְהוּדָה.

פְּשִׁיטָא!

מָהוּ דְתִימָא: אֶפִּילוּ כִּרְבֵנָן אֶתְיָא וְלֹאפּוּקִי מְדַרְבֵּי יוֹחָנָן דְאָמַר: שְׁמַע תִּשְׁעַתְּ תְּקִיעוֹת, בְּתִשְׁעַתְּ שְׁעוֹת בְּיוֹם - יֵצֵא, קָא מִשְׁמַע לָן.

וְאִימָא הִכִּי נִמְי?

אִם כֵּן, מָאִי "וְלֹא כְלוּם"?

10. י, א-ב

רש"י

שמונה ימי חנוכה. לא חשיב
במתני' משום דליכא קרבן:
ימי החג חלוקין בקרבנותיהם.
דפרי החג מתמעטין והולכין:
ראש חדש איקרי מועד. דכתיב
(איכה א) קרא עלי מועד ובפ"ד
דמסכת תענית (דף כט.) תמוז
דהוא שתא מלויי מליוה דכתיב
קרא עלי מועד:
השיר. הלל:
מקודש. בעשיית מלאכה:

"שנים עשר יום בשנה מכה בחליל".

מאי שנא הני?

הואיל, ויחיד גומר בהן את ההלל.

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוּדָה:

שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל: שמונה ימי החג,
ושמונה ימי חנוכה,
ויום טוב הראשון של פסח,
ויום טוב הראשון של עצרת.

ובגולה - עשרים ואחד: תשעה ימי החג,
ושמונה ימי חנוכה,
ושני ימים טובים של פסח,
ושני ימים טובים של עצרת.

מאי שנא בחג דאמרין כל יומא, ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא?

יב

חג - חלוקין בקרבנותיהן,
פסח - אין חלוקין בקרבנותיהן.

שבת דחלוקה בקרבנותיה - לימא!

לא איקרי "מועד".

ראש חודש דאיקרי "מועד" - לימא!

לא איקדיש בעשיית מלאכה,
דכתיב: "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג"⁵⁸ (ישעיה ל, כט).
לילה המקודש לחג - טעון שירה,
ולילה שאין מקודש לחג - אין טעון שירה.

ראש השנה ויום הכיפורים דאיקרו "מועד" ואיקדוש בעשיית מלאכה - לימא!

משום דרבי אבהו,

דאמר רבי אבהו:

אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא:
רבנו של עולם, מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים?
אמר להן: אפשר, מלך יושב על כסא הדין,
וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו,
וישראל אומרים שירה לפניך!

והא חנוכה דלא הכי ולא הכי, וקאמר!

משום ניסא.

פורים דאיכא ניסא - לימא!

אמר רבי יצחק:

לפי שאין אומרים שירה על גס שבחוצה לארץ.

מתקיף לה רב נחמן בר יצחק:

והרי יציאת מצרים דגס שבחוצה לארץ הוא, ואמרין הלל!

⁵⁸ השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ושמחת לבב כהולך בחליל לבוא בהר ה' אל צור ושראל

רס"י

קרייתתה. קריאת המגילה:

פדתניא:

"עד שלא נבנסו ישׁראל לארץ - הובשרו כל הארצות לומר שיה, משנבנסו לארץ - לא הובשרו כל ארצות לומר שיה".

רב נחמן אמר:

קרייתתה זו היא הלילא.

רבא אמר:

בשלאמא התם - "הללו עבדי ה" ⁵⁹ (תהלים קיג,א) ולא עבדי פרעה, הכא - "הללו עבדי ה" ולא עבדי אחשורוש?! אפתי עבדי אחשורוש אנן!

ולרב נחמן דאמר: "קרייתתה זו היא הלילא" -

התניא:

"משנבנסו לארץ - לא הובשרו כל ארצות לומר שיה".

כיון שגלו - חזרו להיתירן הראשון.

⁵⁹ הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'

11. י"ב

רש"י

דחלי קליה. מתוק קולו לשמוע:
 חלק. קלוף:
 דק. טינב"ש גילדו דקה:
 צלצל. שני כלים מכין זה ע"ג זה
 וקולם דקה וקורין להן צנב"ש:
 מפטמת את הבשמים. שבה היו
 כותשין סממני הקטרת והיה
 קולה צלול ומפטמת הבשמים
 יפה ונותנת בהן ריח כדאמרי'
 בכריתות (דף ו:): השוחק אומר
 היטב הדק הדק היטב שהקול
 יפה לבשמים:
 שני כלים. צלצל ומכתשת
 נחושת:
 ממורט. דק שיכולין לקפלו:
 ממורק. קלל לוישני"ט:

"לא היה מנה באבוב של נחושת,
 אלא באבוב של קנה,
 מפני שקולו ערב".

פתח בחליל ומסיים באבוב!

אמר רב פפא:
 היינו חליל היינו אבוב.

ואמאי קרי ליה חליל?

דחלי קליה.

תנו רבנן:

"אבוב היה במקדש,

חלק היה,

דק היה,

של קנה היה,

ומימות משה היה,

וקולו ערב⁶⁰

צוה המלך וציפוהו זהב,

ולא היה קולו ערב,

נטלו את צפיו - והיה קולו ערב כמות שהיה.

צלצול היה במקדש,

של נחושת היה,

והיה קולו ערב,

ונפגם,

ושלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותיקנוהו.

ולא היה קולו ערב,

נטלו את תיקונו - והיה קולו ערב כמות שהיה.

מכתשת היתה במקדש,

של נחושת היתה,

ומימות משה היתה,

והיתה מפטמת את הבשמים,

נתפגמה והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותיקנוהו,

ולא היתה מפטמת כמו שהיתה,

נטלו את תיקונו - והיתה מפטמת כמו שהיתה.

אלו שני כלים נשתירו ממקדש ראשון, ונתפגמו ולא היה להם ארוכה,

ועליהם אמר דוד: "נחשת ממוזרט"⁶¹ (מלכים א ז, מה),

"נחושת ממוזרק"⁶² (דברי הימים ב ד, טז),

ועליהם הוא אומר: "וכלי נחשת מצהב שנים המודות פזיב"⁶³ (עזרא ח, כז).

⁶⁰ שיטה מקובצת

⁶¹ ואת הסירות ואת היעים ואת המזרקות ואת כל הכלים האלה אשר עשה ה' למלך שלמה בית ה' נחשת ממוזרט

⁶² ואת הסירות ואת היעים ואת המזלגות ואת כל עליהם עשה ה' אמיו למלך שלמה לבית ה' נחשת ממוזרק

⁶³ וכפרי זהב עשירים לאדרכמים אלה וכלי נחשת מצהב טובה שנים המודות פזיב

רפ"י

שניים. שני צלצלים ושני
מכתשות:

12. י, ב

[**וְכָלִי נְחֹשֶׁת מִצֶּהָב שְׁנַיִם הַמּוֹדוֹת פְּזָהָב**⁶⁴ (עזרא ח, כז)].

רב ושמואל:

חד אמר: כל אחד ואחד שקול כשנים של זהב,
וחד אמר: שניהם שקולין כאחד של זהב.

תני רב יוסף:

"שניהם שקולין כאחד של זהב".

תניא:

"רבי נתן אומר:

שניים היו,

שנאמר: "שנים" (עזרא ח, כז) - אל תיקרי "שנים" אלא "שניים".

⁶⁴ וכפרי זהב עשירים לאדרכמים אלה וכלי נחשת מצהב טובה שנים המודות פזזהב

13. י, ב

רָשׁ"י

בכאיסר. פי המעיין שהוא נובע שם רחב כאיסר :
אל יתהלל חכם. שחכמתו אינה אלא מקלקלת לפי שכלי מקדש ראשון ע"פ הגבורה נעשו דכתיב (ד"ה א כח) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית : **הרדוליס טבלא גורגדנא**. זוג ועינבל שקורים אישקליטי"א : **ומערבב את הנעימה**. כשהיה קול זה מסיים :

תְּנִי:

"רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:**שִׁילוּחַ הָיָה מְקַלַּח מֵיִם בְּכַאִסָּר,****צוּהַ הַמֶּלֶךְ וְהִרְחִיבוּהוּ בְּדִי שִׁיתְרַבּוּ מִימּוֹ, וְנִתְמַעְטוּ,****וְחִזְרוּ וּמִיעֲטוּהוּ - וְהָיָה מְקַלַּח מֵיִם,****לְקַיִים מֵהַ שְׁנֵאמַר: "אֵל יִתְהַלַּל חֲכָם בְּחֻמָּתוֹ וְאֵל יִתְהַלַּל גְּבוּרָתוֹ"⁶⁵ (ירמיה ט, כב).****וְכֵן הָיָה רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:****הַרְדּוּלִים - לֹא הָיָה בַּמְקַדָּשׁ."**

מאי "הרדוליס"?

אמר אפ"י:

טבלא גורגדנא.

מפני שקולו ערב ומערבב את הנעימה.

⁶⁵ מה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו

14. י, ב - יא, א

רס"י

מגריפה. שבה גורפין את דשן המזבח וודי"ל והוא כעין כף: **עשרה נקבים היו בה.** ובכל נקב היה קנה אחד ובכל קנה וקנה היו בו יי נקבים ובכל נקב של קנה הוציא מין זמר נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר: **וסימניך.** שלא תטעה מי אמר מאה מי אמר אלף: **מתניתא גוזמא.** דרך משניות לשנות גוזמא כגון הנך דאמר בשחיטת חולין בפרק גיד הנשה (דף צ:):

אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל:

מגריפה היתה במקדש,
עשרה נקבים היו בה,
כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר,
נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר.

יא,א

במתניתא תנא:

"היא אמה,
וגובה אמה,
וקתא יוצא הימנה,
ועשרה נקבים היו בה,
כל אחד מוציא מאה מיני זמר,
נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר".

אמר רב נחמן בר יצחק:

וסימניך: מתניתא - גוזמא.

15. יא, א

רס"י

רבי יוסי. דאמר ישראלים
 מיוחסים היו מאי קסבר אלא
 דכ"ע עיקר שירה בפה:
בין למעשרות. דמחזקינן ליה
 בחזקת לוי:

"ועבדי בהנים היו,

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר:

משפחת בית פגרים ובית ציפרא מעמאום, היו משיאין בהנזה.

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר:

לוים היו."

לימא בהא קמיפלגי,

דמאן דאמר: "עבדים היו", קסבר: עיקר שירה בפה,

וכלי - לבסומי קלא הוא דעבידא.

ומאן דאמר: "לוים היו", קסבר: עיקר שירה בכלי.

ותסברא!?

רבי יוסי, מאי קסבר?

אי קסבר: עיקר שירה בפה - עבדים סגי!

אי קסבר: עיקר שירה בכלי - לוים בעינן!

לעולם קסבר: עיקר שירה בפה,

והא במעלין מדוכן ליוחסין ולמעשרות קמיפלגי,

מאן דאמר: "עבדים היו" - קסבר: אין מעלין מדוכן לא ליוחסין ולא למעשרות.

מאן דאמר: "לוים היו" - קסבר: מעלין מדוכן בין ליוחסין בין למעשרות,

ולמאן דאמר: 'ישאלים היו', קסבר: מעלין מדוכן ליוחסין, ולא למעשרות.

16. יא, א

רש"י

ואתנה את הלויים. ולויים
משוררים הם:
שבשם. שמזכירין בו שם שמים:
אין אדם שר שירה אלא מתוך
שמחה וטוב לבב דכתיב (ישעיהו
סה) הנה עבדי ירונו מטוב לב:

תנו רבנן:

"השיר מעבב את הקרבן,
דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרים:
אינו מעבב."

מאי טעמא דרבי מאיר?

אמר רבי אלעזר⁶⁶:

דאמר קרא: "ואתנה את הלויים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל ...
ולכפר על בני ישראל"⁶⁷ (במדבר ח, יט),

מה פפרה - מעכבת,

אף שירה - מעכבת.

ורבנן?

ההוא לאידך דרבי אלעזר,

דאמר רבי אלעזר:

מה פפרה - ביום,

אף שירה - ביום.

⁶⁶ מסורת הש"ס⁶⁷ ואתנה את הלויים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את עבדת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בכני ישראל נגף כגשית בני ישראל אל הקדש

17. יא, א-ב

רש"י

אימא ביכורים. וה"ק קרא תחת
 אשר לא הבאת ביכורים:
 מנין לביכורים שטעונין שירה.
 שאומרים ארוממך ה' כי דליתני
 כדתנן במס' ביכורים (פ"ג מ"ד):
טוב טוב. כתיב הכא בכל הטוב
 וכתוב בשירה (דברים כח)
 בשמחה ובטוב לבב:
פרי. בביכורים כתיב (שם כו)
 מראשית פרי:
הביא ענבים. לעזרה לביכורים
 ודרך מנין שיצא ת"ל אשר
 תביא מארצך מ"מ:
(ישור במשא) חזקיה אמר
מהכא. אשכחן שירת לויים מן
 התורה ישור במשא נשיאות קול
 בשיר:

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 מנין לעיקר שירה מן התורה?
 שנאמר: **"וְשִׁירַת בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ"**⁶⁸ (דברים יח, ז),
 איזהו שירות שבשם ה'?
 הוי אומר: זה שירה.

ואימא: נשיאות פפים!

מדכתב: **"לְשִׁירְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמוֹ"**⁶⁹ (דברים י, ח),
 מפלל: ברפת כהנים, לאו שירות היא.

רב מתנה אמר:

מהכא: **"תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב"**⁷⁰ (דברים כח, מז),
 איזו היא עבודה ש'**"בשמחה ובטוב לבב"**?
 הוי אומר: זה שירה.

ואימא: דברי תורה,

דכתב: **"פקודי ה' ישירים משמחי לב"**⁷¹ (תהילים יט, ט)!

"משמחי לב" - איקרי,
 טוב' - לא איקרי.

ואימא: בכורים,

דכתב: **"ושמחת בכל הטוב"**⁷² (דברים כו, יא)!

"טוב" - איקרי,

טוב לבב' - לא איקרי.

אמר רב מתנה:

מנין לביכורים שטעונין שירה?

אתיא **"טוב"** (דברים כו, יא) **"טוב"** (דברים כח, מז) מהכא.

איני?!

והא אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:

מנין שאין אומרים שירה אלא על היין?

שנאמר: **"ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים"**⁷³ (שופטים ט, יג),

אם **"אנשים"** משמח, **"אלהים"** במה משמח?

מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין!

משפחת לה כדתני רבי יוסי:

"פרי"⁷⁴ (דברים כו, ב) - אתה מביא,

ואי אתה מביא משקין.

הביא ענבים ודרךך - מנין?

תלמוד לומר: **"תביא"** (דברים כו, ב).

חזקיה אמר:

⁶⁸ וְשִׁירַת בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל אֲחֵיו הַלְוִיִּם הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי ה'

⁶⁹ פַּעַת הַהוּא הַבְּדִיל ה' אֶת שִׁבְט הַלְוִי לְשִׂאת אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' לְעֹמֵד לִפְנֵי ה' לְשִׁירְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה

⁷⁰ תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב כְּכֹּחַ מִרְבַּח כָּל

⁷¹ פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב מִצּוֹת ה' בְּרַחַם מְאִירַת עֵינָיִם

⁷² וְשִׂמְחַת כָּל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבִיטַח אֶתְּךָ וְהַלְלוּ וְהַגִּדְוּ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ

⁷³ וְתֹאמְרוּ לָהֶם הַגִּפֶּן הַחֲדַלְתִּי אֶת תִּירוֹשֵׁי הַמְּשַׂמַּח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים וְהִלַּמְתִּי לְגֹעַ עַל הַעֲצִים

⁷⁴ וְלִקְחַת מִרְאשֵׁיטַת כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תְּבִיא מֵאֲרָצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשִׂמַּת בְּטֶנְא וְהִלַּמְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְּן שְׁמוֹ שָׁם

מִהָכָּא: **"וּכְנַנְיָהוּ שִׁיר הַלְלוֹים יִשׁוּר בְּמִשְׁאֵי מִי מִבֵּין הוּא"**⁷⁵ (דברי הימים א' טו, כב),

רַחֲמֵי

בלוויטי. שם חכם:

שירה. צריך עבודת קרבן שאינו נאמר אלא על היין של נסכי קרבן כדכתיב (במדבר י') ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם:

צהלו מים. יצהלו בשיר בית המקדש יותר מצהלת ים סוף: **מייתי לה מהכא**. לעיקר שירה מן התורה:

על עסקי קול. שהיה מצוהו לשורר לפי שמושה לוי היה:

אף הם. הלויים בעבודת מזבח ולא משכחת לויים כשרים בעבודת מזבח אלא בשיר:

מה אתם. אכהנים קאי קרא:

אתם בשלהם. הכהנים שנכנסו בעבודת לויים כגון ששררו:

והם בשלכם. לוי שעבד על המזבח ככהן:

הם בשלהם. כגון לוי משורר שהגוף דלתות ולוי משוער שאמר שיר שהרי הלויים היו חלוקים זה למשוער וזה למשורר:

אלא באזהרה. לא אתפרש לן:

אביי. לית ליה הא מתניי דקתני לעיל הם בשלהם אינו במיתה דהא משכחת תנא אחרינא דקאי כוותיה:

זר ממש. כגון ישראל:

הא כתיב חדא זימנא. בההיא פרשתא גופה וקאי נמי אעבודת לויים: רבי יהושע ויוחנן בן גודגדא לויים היו יוחנן בן גודגדא סבר משורר ששוער במיתה כשהוא מגיף לבדו וגזרו רבנן במסייע דלא ליתי למעבד לחודיה ור' יהושע סבר אפילו כי עביד לחודיה אינו אלא באזהרה ולא גזרו רבנן במסייע:

אל תיקרי "ישור" אלא: "ישיר".

בלוויטי אמר רבי יוחנן:

מִהָכָּא: **"לַעֲבוֹד עֲבַדְתָּ עֲבוֹדָה"**⁷⁶ (במדבר ד, מז),

איזהו עבודה שצריכה עבודה?

הוּי אומר: זו שירה.

רבי יצחק אמר:

מִהָכָּא: **"שֵׁאוּ זְמֵרָה וְתָנוּ תָּךְ כְּנֹר נְעִים עִם נָבֵל"** (תהילים פא, ג).

רב נחמן בר יצחק אמר:

מִהָכָּא: **"הִמָּה יִשְׂאוּ קוֹלָם יְרֵנוּ בְּגֵאוֹן ה' צִהְלוּ מִים"** (ישעיה כד, יד).

וְתִנָּא מִיִּתֵי לָהּ מִהָכָּא: **"וְלִבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן מִי עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם בְּפִתְחֵי יִשְׂאוּ"** (במדבר ז, ט),

ממשמע שצאמר: **"בפתח"**, איני יודע ש"ישאו"?

מה תלמוד לומר "ישאו"?

אין "ישאו" אלא לשון שירה,

וכן הוא אומר: **"שֵׁאוּ זְמֵרָה וְתָנוּ תָּךְ"**⁷⁸ (תהילים פא, ג),

ואומר: **"יִשְׂאוּ קוֹלָם יְרֵנוּ"**⁷⁹ (ישעיה כד, יד).

חנניא בן אחי רבי יהושע אמר:

מִהָכָּא: **"מִשֵּׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל"**⁸⁰ (שמות יט, יט) - אַעֲלֵ עֶסְקֵי קוֹל.

יא,ב

רב אשי אמר:

מִהָכָּא: **"וַיְהִי כִּאֲחֵד לְמַחְצְצִירִים וְלַמְשֻׁדְרִים לְהַשְׁמִיעַ קוֹל אֶחָד"**⁸¹ (דברי הימים ב, ה, ג).

רבי יונתן אמר:

מִהָכָּא: **"וְלֹא יִמְוֹתוּ גַם הֵם גַּם אֲתֵם"**⁸² (במדבר יח, ג),

מה "אתם" - בעבודת מזבח,

אף "הם" - בעבודת מזבח.

תניא נמי הכי:

"וְלֹא יִמְוֹתוּ גַם הֵם גַּם אֲתֵם" (במדבר יח, ג),

מה "אתם" - בעבודת מזבח,

אף "הם" - בעבודת מזבח.

"אתם" בשלהם, ו"הם" בשלכם - במיתה.

הם בשלהם - אינו במיתה אלא באזהרה."

אמר אביי:

נְקִיטִין: מְשׁוֹרֵר שִׁשְׁעָר בְּשֵׁל חֲבִירוֹ - בְּמִיתָה,

שְׁנֵאמַר: **"וְהַחֲנִיּוֹם לִפְנֵי הַמְּשֻׁדְרִים קִדְמָה לִפְנֵי אַהֲל מוֹעֵד ... וְהָזָר הַקָּרֵב יוֹמֵת"**⁸³ (במדבר ג, לח).

מאי "זר"?

אילימא: זר ממש - הכתיב חדא זימנא!

אלא לאו זר דאותה עבודה.

⁷⁵ וכנניהו שיר הלויים במשוא יסור במשוא מי מבין הוא

⁷⁶ מבין שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד

⁷⁷ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (הם)

⁷⁸ שאו זמרה ותנו תך כנור נעים עם נבל

⁷⁹ המה ישאו קולם ירנו בגאון ה' צהלו מים

⁸⁰ ויהי קול השפר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יענו בקול

⁸¹ ויהי כאחד למחצצירים ולמשודרים להשמיע קול אחד להלל ולהודות לה' ומהרים קול בחצוצרות ובמצלותים ובכלי השיר ובהלל לה' פי טוב פי לעולם

הסדו והבית מלא ענו בית ה'

⁸² ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל אף אל פלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם הם גם אתם

⁸³ והחניום לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שמרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת

מִיתִיבִי:
"מְשׁוֹרֵר שְׁשִׁיעַר,
וּמְשׁוֹעַר שְׁשׁוֹרֵר - אֵינֶן בְּמִיתָה,
אֲלֵא בְּאֲזָהָרָה!"

תְּנַאי הִיא,
דְּתַנַּי:
"מְעַשֶּׂה בְּרַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר חֲנַנְיָה שֶׁהֵלֵךְ לְסִייעַ בְּהַגְפֵת דְּלַתוֹת אֶצֶל רַבֵּי יוֹחָנָן בֶּן גּוּדְגָדָא,
אָמַר לוֹ: בְּנִי, חֲזוֹר לְאַחֲרֶיךָ, שְׂאֵתָה מִן הַמְשׁוֹרְרִים וְלֹא מִן הַמְשׁוֹעְרִים."
מֵאֵי לָאוּ בְּהָא קָמִיפְלָגִי:
דְּמָר סָבַר: מִיתָה הִיא, וְגִזְרוּ בֵּיהּ רַבְּנָן.
וּמָר סָבַר: אֲזָהָרָה הִיא, וְלֹא גִזְרוּ בֵּיהּ.

דְּכוּלֵי עֲלָמָא אֲזָהָרָה הִיא,
מָר סָבַר: מְסִיעַ גִּזְרוּ בֵּיהּ רַבְּנָן,
וּמָר סָבַר: לֹא גִזְרוּ בֵּיהּ רַבְּנָן.

18. יא, ב - יב, א

רַס"י

עולת נדבת ציבור. כגון קיץ המזבח הבא מן השופרות שנותנין בהן מעות מותר חטאת ומותר אשם:
עולותיכם. ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם (במדבר י') והיינו שירה:
ויאמר חזקיהו. משמע שהיה נמלך:
אלא לאו נדבה. ונמלך אם ישוררו וכתוב החל שיר ה' שהורו לו ב"ד לשורר:
עולת ר"ח. דמוסף הואי:
כבש הבא עם העומר. שהוא עולת חובה בי"ו בניסן:
אלא אמר רב אשי. הא דמימלך לאו משום דמספקא ליה דודאי הוקבע ר"ח בזמנו אלא רשותא הוא דקא נסיב:
מידי דהוה אשליח דציבורא דמימליך. ונסיב רשותא אם יתפלל:
אפילו תימא עולת חובה. עולת תמיד שבכל יום ויום הואי:
זכות ליום זכאי. בניסן נגאלו בניסן עתידין להיגאל:
מוצאי שבת. אחד בשבת:
ומוצאי שביעית. שמינית:

בְּעֵי רַבִּי אֲבִי:

עולת נדבת ציבור:

טְעוּנָה שִׁירָה,

או:

אינה טְעוּנָה שִׁירָה?

"עלתיכם"⁸⁴ (במדבר י') אָמַר רַחֲמָנָא:

אחת עולת חובה ואחת עולת נדבה?

או דלמא:

"עולותיכם" - דכולהו ישראל קאמר רחמנא.

תא שמע:

"ויאמר חזקיהו להעלות העולה להמזבח"⁸⁵,

ובעת החל העולה,

החל שיר ה' והחצוצרות ועל ידי כלי דוד מלך ישראל"⁸⁶ (דברי הימים ב כט, כז).

האי 'שירה' מאי עבידתה?

אילימא: עולת חובה - למה לי אימלוכי!

אלא לאו דעולת נדבה.

אמר רב יוסף:

לא, עולת ראש חודש הוה, וקא מיבעיא להו מי הוקבע ראש חדש בזמנו, דליקר, או: לא.

אמר ליה אביי:

ומי מצית אמרת הכי?!

והקתיב: "ביום שששה עשר להחדש הראשון"⁸⁷ וגו' (דברי הימים ב כט, יז).

"ויאמר חזקיהו להעלות העולה להמזבח" (דברי הימים ב כט, כז)!

אלא אמר רמי בריה דרב ייבא:

כבש הבא עם העומר, קמיבעיא להו.

מי קבע ראש חדש בזמנו,

דליקריב, או לא.

מתקיף לה רב אשי:

ולחזי פסח היכי עביד?

מצה היכי אכיל?

אלא אמר רב אשי:

מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך.

השתא דאתית להכי, אפילו תימא: עולת חובה, מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך.

תא שמע:

"רבי יוסי אומר:

מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב.

אמר: בשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב היה,

ומוצאי שבת היה,

ומוצאי שביעית היתה,

ומשמרתו של יהודיב היתה, והיו כהנים ולוים עומדים על דוכנן ואומרים שירה,

ומה שירה אמרו?

⁸⁴ גביום ש'מחתכם ובמועדיכם ובראשי הדישכם ותקעתם בחצוצרות על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם

⁸⁵ וילנא: (על המזבח)

⁸⁶ ויאמר חזקיהו להעלות העולה להמזבח ובעת החל העולה החל שיר ה' והחצוצרות ועל ידי כלי דוד מלך ישראל

⁸⁷ ויחלו באחד להחדש הראשון לקדש גביום שמונה להחדש פאו לאולם ה' ויקדשו את בית ה' ליומים שמונה גביום ששה עשר להחדש הראשון פלו

רָפָ"י

וישב עליהם את אונם. פסוק הוא בתהלים במזמור אל נקמות ה':

בטל התמיד. שלא היו להם כבשים מחמת שהיו צרים על ירושלים ואין יוצא ובא:

ומ"ש עולת נדבה דהואי. הלא לא היו כבשים מצויים:

הא לא קשיא בן בקר בעלמא אתרמי להו. שאינו ראוי לתמיד וראוי לעולת נדבה:

ותסברא. דשירה גמורה הוא ההיא שירה על קרבן והא שירה דאחד בשבת לה' הארץ ומלואה כדאמר בראש השנה דף לא). והאי קרא במזמור אל נקמות ה' שהוא שיר של רביעי בשבת:

איליאי. קינה כדמתרגמינן ושאי על שפים קינה וטלי על נגדין איליאי (ירמיהו ז):

דוכן. כמין אצטבא היה:

אי הכי. דאפילו שלא על הקרבן אומר שירה בעולת נדבה נמי לימא ותפשוט בעיא דר' אבין:

נפקא מיניה חורבא. דהא דר"ל רשות הוא דאי אית ליה לעולת נדבה ברשות אתי למימר עולת חובה נמי רשות הלכך לא אמרינן שיר לגמרי בנדבה:

מאי הוי עלה. דבעיא דר' אבין: **ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם.** מקיש עולה לשלמים ושלמים לעולה לענין שיר:

מה עולה האמורה כאן קדשי קדשים. דאין לך עולה קדשים קלים אף שלמים האמורים כאן טעונים שיר בשלמים קדשי קדשים משתעי ואין לך שלמים קדשי קדשים אלא כבשי עצרת דשלמי ציבור הן וכתוב בהו (ויקרא כג) קדש יהיו לה' לכהן ומה שלמים האמורים כאן לגבי שיר קבוע להן זמן דהא אוקימנא בכבשי עצרת אף עולה האמורה כאן שקבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור דאין קבוע לה זמן:

"וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם" 88 (תהלים צד, כג), **ולא הספיקו לומר "יצמיתם ה' אלהינו" עד שבאו גוים ונבכשו. וכן בשניה".**

האי "שירה" מאי עבדתיה?

אילמא: עולת חובה - מי הואי? בשבעה עשר בתמוז, בטל התמיד! אלא לאו עולת נדבה!

ותסברא?

מאי שנא עולת חובה דלא הואי, ומאי שנא עולת נדבה דהואי?

הא לא קשיא:

בן בקר אקראי בעלמא הוא דאיתרמיא להו.

אמר רבא ואיתרמיא רב אשי:

ותסברא? שירה דיומיה "לה' הארץ ומלואה" 89 (תהלים כד, א),

"וישב עליהם את אונם" בשיר דארבעה בשבת הוא!

אלא איליאי בעלמא הוא דנפל להו בפומייהו.

והא "עומדין על דוכן" קתני!

כדריש לקיש, דאמר: אומר שלא על הקרבן.

אי הכי,

בעולת נדבה נמי לימא!

נפיק מינה חורבא.

מאי הוה עלה?

תא שמע:

דתני רב מרי בריה דרב כהנא:

"על עלותיכם ועל זבחי שלמיכם" 90 (במדבר י, י) -

מה עולה - קודש קדשים,

אף שלמים - קודש קדשים.

ומה שלמים - קבוע להם זמן,

אף עולה - קבוע לה זמן.

88 וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם יצמיתם ה' אלהינו

89 לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תכל וישבי בה

90 וקיום שימתחתם ובמועדיכם ובראשי הדישכם ותקעתם בחצוצרת על עלותיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לקרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם

19. יב, א

רש"י

נסכים הבאין בפני עצמן. כגון שהביאו היום קרבן ציבור ולא הביאו נסכים עמו והביאום למחר דאמר מר (מנחות דף מד:) מנחתם ונסכיהם בלילה מנחתם ונסכיהם אפי' למחר: **אכילה ושתייה**. קרבן ונסכים: **והא תני רב מרי בריה דרב כהנא**. לעיל דאין עולת נדבה טעונה שיר שהרי אין זמנה קבוע: **ותסברא**. דלשם שירה אמרו באחד בשבת: **נפיק מיניה חורבא**. דאתי למימר כי היכי דנסכים הבאים בפני עצמן רשות נסכים הבאין עם הקרבן נמי רשות:

יב, א

איבעיא להו:

נסכים הבאים בפני עצמן, טעונין שירה או אין טעונין שירה?

כיון דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מניין שאין אומרים שירה אלא על היין? וכו' אמרינן, או דלמא:

על אכילה ושתייה אמרינן, שתייה לחודה - לא אמרינן?

תא שמע:

"**רבי יוסי אומר:**

מגלגלין זבות ליום זכאי וחובה ליום חייב.

אמר: בשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב היה,

ומוצאי שבת היה,

ומוצאי שביעית היתה,

ומשמרתו של יהונריב היתה, והיו בהנים ולוים עומדים על דוכנן ואומרים שירה,

ומה שירה אמרו?

"**וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם**"⁹¹ (תהלים צד, כג),

ולא הספיקו לומר "**יצמיתם ה' אלהינו**" עד שבאו גוים וכבשום.

וכן בשניה."

האי "שירה" מאי עבידתיה?

אילמא: עולת חובה - מי הוה? בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד!

ואלא עולת נדבה

והא תני רב מרי בריה דרב כהנא דלא צריכא!

אלא לאו דנסכין!

אמר רבא ואיתימא רב אשי:

ותסברא?! שירה דיומיה: "**לה' הארץ ומלוואה**"⁹² (תהלים כד, א).

"**וישב עליהם את אונם**"⁹³ (תהלים צד, כג) בשירה דארבעה בשבא הוא!

אלא איליאי בעלמא הוא דנפל להו בפומייהו.

והא "עומדים על דוכנן" קתני!

כדריש לקיש,

דאמר ריש לקיש:

אומרים שירה שלא על הקרבן.

אי הכי, בנסכים נמי לימא!

נפיק מיניה חורבא.

⁹¹ וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם יצמיתם ה' אלהינו

⁹² לדוד מזמור לה' הארץ ומלוואה תכל וישבי בה

⁹³ וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם יצמיתם ה' אלהינו

20. יב, א-ב

רפ"י

גלותנו. גלות יהויכין והחרש והמסגר ויחזקאל היה מהם :
יובל. ראש השנה שלה ביום הכפורים דתוקעין ב"ד בשופר ונפטרים עבדים לבתיהן ושדות חוזרות לבעליהן ואז נראית שהיא יובל אלמא שנת היובל הוה בשנת י"ד לחורבן הבית וקס"ד בהדי שתא דחורבן קאמר ויובל הוה לעולם במוצאי שביעית דשנת מ"ט שביעית היא :
ואי ס"ד במוצאי שביעי' חרוב. היכי משכחת לה י"ד לבהדי דתיחוי במוצאי שביעית אחד בשבוע וכו' :
אחר שנה. וכי חשבת ט"ו שנים משנת היובל למפרע משכחת חורבן במוצאי שביעית שהיא שנת ל"ו למנין יובל זה :
אי הכי. דבשנת ט"ו לחורבן הוי ההיא נבואה כ"ו לגלות יהויכין הואי :
דאמר מר גלו. ישראל עם יהויכין :
בשבע. בשנה שביעית לכיבוש יהויקים :
גלו בשמונה. כלומר שאותה גלות היתה בשנה שמינית למלכות נבוכדנצר דשנה שניה למלכותו כיבש יהויקים כדמפרש לקמן :
גלו ב"ח. עם צדקיהו והיא היתה חרבות ירושלים והיא היתה שנת י"ח לכיבוש יהויקים והיא שנת י"ט לנבוכדנצר :
משב ועד תמני סרי. משנה שביעית שהוא גלות יחזקאל עד תמני סרי שהוא חורבן הבית חד סרי לבהדי שתא דגלה בה יחזקאל ולבר משנת החורבן דמנינו לה בהדי הנך דמחורבן ועד יובל וחמיסר דמחורבן ועד יובל עם שנת החורבן ושנת היובל אשתכח דכ"ו הוה מהשתא דגלו בה ועד יובל והיכי אמר יחזקאל בעשרים וחמש לגלותו היה יובל וס"ד דבהדי שתא דגלו קאמר :
ולדידך. דבעית למימני לשנת החורבן בהנך ארבעה עשר מי ניחא :
מכדי גלו נמי ב"ט. דס"ד דהאי מתרץ דג' גליות הוה דהא דתני גלו ביי"ח ובי"ט הוה שני גליות וסבר דבשמונה עשר הוה חורבן וכי מנית נמי ארביסר לבהדי שנת חורבן ושנת היובל משכחת לה עשרין ושית בגלות יהויכין שהיתה בשנת שבע ולבהדי שתא דגלו בה. אלא מאי אית לך למימר. האי דקאמר יחזקאל בעשרים וחמש לגלותו :
לבר משתא דגלו בה. יהויכין ויחזקאל :
מ"מ תשסרי לרבינא קשיא. דהא ודאי בגלות האחרון היה החורבן וכיון דאמר רבינא חמיסרי שנים עד היובל ומגלות יהויכין ועד שנת חורבן שהוא ביי"ט הוה חד סרי לבר משתא דגלו בה ולבר שנת החורבן וחמיסרי הא עשרין ושית :
מי סברת ג' גליות הוה. השי"ס הוא דקא מתרץ דהאי דאמרן לעיל גלו נמי בתישסרי לאו מלתא היא דחד גלות הוה דבשמונה עשר לכיבוש יהויקים הוה חרבות ירושלים שהיא תשעה עשר לנבוכדנצר הלכך משב ועד תשעה עשר לבר משתא דגלו בה יהויכין ויחזקאל ולבר שנת החורבן וט"ו עם שנת החורבן ושנת היובל הרי כ"ה :
דאמר מר. בסדר עולם :
כיבש יהויקים. לאו גלות הוא דלא הגלה שום אדם אלא כבשו לעבד תחתיו ועבדו שלש שנים כדכתיב (מלכים ב כד) ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים וישב וימרד בו ג' שנים כדכתיב בדניאל בתחלתו בשנת שלש למלכות יהויקים (עלה) נבוכדנצר ירושלים ותניא בסדר עולם אפשר לומר כן והלא לא מלך נבוכד נצר עד שנה רביעית ליהויקים כדכתיב (בירמיהו כה) הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים היא השנה הראשונה לנבוכדנצר אם כן מה תלמוד לומר בשנת שלש למרדו שהיא ששית לכיבושו והילוכו לבבל והמליך יהויכין תחתיו וכתוב בסוף דברי הימים ולתשובת השנה וגו' אלמא בשנת שבע לכיבוש ראשון של יהויקים גלה יהויכין וכתוב בסוף מלכים ויצא אליו יהויכין מלך יהודה וגו' אלמא שביעית לכיבוש יהויקים היא שמינית למלכות נבוכדנצר והיינו דאמר'י שנה שניה כיבש יהויקים :

גופא :
"רבי יוסי אומר :
מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב.
אמר: בשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב היה, ומוצאי שבת היה, ומוצאי שביעית היתה."
"בְּרֵאשׁוֹנָה ... בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית" - מי משַׁכַּחַת לָהּ?!
וְהִכְתִּיב: בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגִלוֹתֵנוּ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂרִי לַחֲדָשׁ, בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הִקְתָּהּ הָעִיר בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, הִיְתָה עָלֶי יַד ה' וַיָּבֵא אֹתִי שָׁמָּה. בְּמִדְאוֹת אֱלֹהִים הִבִּיאֵנִי אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וַיְנַיְחֵנִי אֶל הַר גְּבֵה מְאֹד, וְעָלִיו כְּמִבְנֵה עִיר מְגֻבָּה" (יחזקאל מ, א-ב).
איזו היא שנה שראש השנה בעשור לחדש? הוי אומר: זה יובל.
ואי סלקא דעתך: בחד בשבוע חרוב, מחד בשבוע לחד בשבוע - תמני!
לחד בשבוע אחרניא - חמש עשרה הוויין!
אמר רבינא:
בארבע עשרה שנה אחר שנה שהוקפתה העיר.
אי הכי, "בעשרים וחמש שנה"!? עשרים ושש הוויין!
דאמר מר: "גלו בשבע, גלו בשמונה, גלו בשמונה עשרה, גלו בתשע עשרה."
משב ועד תמני סרי - חד סרי, וחמש עשרה - עשרים ושית הוויא!
אמר לך רבינא:
ולדידך מי ניחא?
מכדי גלו נמי בתשע עשרה, משב ועד תשסרי - תרתין סרי, וארבע סרי - עשרים ושית הוויין!
אלא מאי אית לך למימר?
לבר משתא דגלו בה, לדידי נמי לבר משתא דגלו בה.
מפל מקום תשסרי לרבינא קשיא!
מי סברת שלש גליות הוי?!
גלו בשבע לכיבוש יהויקים, שהיא שמונה לנבוכדנצר, גלו בשמונה עשרה לכיבוש יהויקים, שהיא תשע עשרה לנבוכדנצר.
דאמר מר: "שנה ראשונה - ביבש נינהו, שנייה - עלה וכיבש יהויקים."

יב,

21. יב, ב - יג, א

רפ"י

"וְכֵן בְּשִׁנְיָהּ."

וְשִׁנְיָהּ בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - מִי מְשַׁכַּחַת לָהּ? !
מִכְדֵּי בֵּית שְׁנֵי כְּמָה קָם? אַרְבַּע מָאָה וְעֶשְׂרִים,
אַרְבַּע מָאָה תַּמְנֵי יוֹבְלֵי, אַרְבַּסְרֵי - תְּרֵי שָׁבוּעַ,
פָּשׁוּ לְהוֹ שִׁית, הָוּה לִיָּה בְּשִׁיתָא בְּשָׁבוּעַ!

הא מני? רבי יהודה היא,

דאמר: שנת חמשים עולה לכהן ולכהן.

אייתי תמניא מתמניא יובלי, והני שית - הוי ארביסר
אישתתחא דבמוצאי שביעית חרוב.

אי רבי יהודה, בראשונה - לא משפחת לה!

דתניא:

"שבעה עשר יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו,

ואי אתה יכול לומר משעה שנכנסו מנו,

שאם אתה אומר כן - נמצא בית חרב בתחילת יובל,

ואי אתה מוצא: "בארבע עשרה שנה אחר אשר הפתה העיר" (יחזק' מ, א)

אלא צא מהם שבע שביבשו, ושבע שחילקו,

ואתה מוצא: "בארבע עשרה שנה אחר אשר הפתה העיר".

ואי רבי יהודה,

אייתי שבסרי משבסרי יובלי שדי אהני, הוה ליה בתלתא בשבוע!

הנך שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיה אהדרינהו - לא קחשיב להו.

איבעית אימא:

לעולם רבנו, וכי קתני: "וְכֵן בְּשִׁנְיָהּ" אשארא.

הכי נמי מסתברא:

דאי לא תימא הכי: "משמרתו של יהודי" בשנייה מי הוא?!

והתניא:

"ארבע משמרות עלו מן הגולה:

ידעיה וחרים פשחור ואימר.

עמדו נביאים שביניהם וחלקום לעשרים וארבע משמרות,

בללום ונתנום בקלפי,

בא ידעיה ונטל חלקו וחלק חביריו - שש.

בא חרים ונטל חלקו וחלק חביריו - שש,

וכן פשחור, וכן אימר.

התקינו נביאים שביניהם:

שאפילו יהודי, ראש משמרות עולה, לא ידחה ידעיה ממקומו,

אלא ידעיה - עיקר, ויהודי - טפל לו!"

אלא אשארא.

רב אשי אמר:

הנך שית שני עד דסליק עזרא ומקדיש - לא קא חשיב להו,

דכתיב: "באדון בטלת עבדות בית אלהא די בירושלם"⁹⁴ (עזרא ד, כד).

וכתיב: "ושיצא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר,

דהיא שנת שית למלכות דרוש מלכא" (עזרא ו, טו).

ותנא:

"באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא וגלותו עמו",

דכתיב: "ויבא ירושלם בחדש החמישי,

היא השנה השביעית למלך" (עזרא ז, ח).

ארבע מאה ועשרים. שלמין לבד שנה שחרב בו:
הוה ליה בשיתא בשבוע. כלו תייכ שנים ובשביעית עצמה חרב:
שנת חמשים עולה. לשנת יובל והיא תחילת יובל הבא הלכך לרי'
יהודה לא הוי בכל יובל אלא מייט שנים:
אי כרי' יהודה. מוקמת לה להא דרי' יוסי בראשונה לא משכחת
דחרב בית ראשון במוצאי שביעית:
יי"ז יובלות. נפקי מקראי דכתיב (מלכים א ו) ויהי בשמונים שנה
וארבע מאות שנה וגו' דל ארבעים דמדבר אשתכח דנכנסו לארץ
קודם בנין הבית ארבע מאות וארבעים ובית ראשון עמד תיי' הרי'
תתי"ג הרי' יי"ז יובלות של חמשים:
ואי אתה יכול לומר משעה שנכנסו. לארץ מנו שמיטין ויובלות
דא"כ בית חרב בתחילת היובל כלומר בשנת היובל עצמה דהא
ליכא למימר שלא חרב עד חמשים ואחת דא"כ לא מיתוקמא
שמעתין דכי מדלית שבע שכיבשו ושבע שחילקו משכחת חורבן
בשנת ל"ז של יובל והיינו שניה לשמיטה ואנן בעינן במוצאי
שביעית הלכך אתפרש לן האי תחילת היובל שנת היובל עצמה
ואי אתה מוצא שיהא יובל ביי"ד שנה אחרי אשר הוכתה העיר
כדכתיב ביחזקאל (סי' מ):

צא מהן שבע שכיבשו וכו'. ולא מנו שמיטין ויובלות עד לאחר
יי"ד [ואן] אתה מוצא שנת היובל יי"ד שנה אחר שהוכתה העיר
וכדתיב רבינא לעיל דכי מדלית יי"ד מחמשים פשו להו תלתין
ושית אשתכח דבשנת שלשים ושש חרב הבית והיא מוצאי
לשביעית ושנת היובל ביי"ד שנה לבד משנת החורבן ואי הך דרי'
יוסי לעיל אליבא דרי' יהודה אייתי בשסר שנין משבסר יובלי שדי
אהני כלומר שדינהו על היובלות ודל יי"ד מהנך שבסרי לשבע
שכיבשו וז' שחילקו פשו להו תלת אשתכח דבי' בשבוע חרוב:
ומשני הנך תלת שנין דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיה
ואהדרינהו כו'. כלומר הנך שלש שנים שצד סנחריב עליהן
כדכתיב (במלכים ב יז) ויעל מלך אשור (על כל) [בכל] הארץ ויעל
שומרון ויצר עליה שלש שנים ולא היה להם פנאי לחרוש ולזרוע
ולא מנו שמיטין ויובלות לא קא חשיב להו והאי דנקט עד דאתא
ירמיהו אהדרינהו לאו דווקא דהא יותר מתשעים שנה היה
מחזקיהו שהגלה אותן סנחריב עד שהחזירן ירמיהו בימי
יאשיהו אלא הייך תלת שני דאגלינהו סנחריב והיו באותו גלות
עד שהחזירן ירמיהו לא חשיב להו להנך שלש שנים כך שמעתי
והרבה תשובות בדבר דהא דכי מדלית תלת שני משכחת חורבן
בשנת ארבעים ותשע והיא שביעית ואנן בעינן מוצאי שביעית
ועוד יי"ד שנה אחרי אשר הוכתה העיר דליהוי יובל לא משכחת
לה והא ליכא למימר לרי' יהודה לית ליה הך דרשא דהא קרא
כתיב ולקמן לא משכחין ז' שחילקו אלא מהך דרשא דיי"ד אחרי
אשר הוכתה העיר הוה יובל ועוד קשיא לי היכי לא מדלינן אלא
הנך תלת שני והאמרי' בפי בתרא (לקמן כל): משולו שבת ראובן
וגד בטלו היובלות עד שהחזירן ירמיהו ואע"ג דמתרצינן התם
מנו יובלות לקדש שמיטין הני מילי לרבנן אבל לרי' יהודה
מוקמינן התם דלא מנו יובלות כלל ועוד היאך יתכן לטול שלש
שנים לבדם אם כשעלה סנחריב עליהם כבר מנו י' שנים או י"ב
ליובל ועלה עליהם שלש שנים היאך יתכן להפסיק אותן שלש
שנים ולחזור למניינם הראשון ולמנות יי"ג יי"ד לקדש יובל שנת
החמשים וששל בעל כרחך אז תחילתו למנות א' ב' ג' ד' ומתוך
הוויות אלו נראה בעיני דהאי תלת דכתב בספרים שיבוש הוא
ופירוש משובש היה ונכתב בספרים והכי גרסינן הנך שני
דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיהו אהדרינהו לא חשיב ודוקא
נקט דכל אותן השנים שהיו בגלות לא חשיב רבי יהודה במנין
שמיטין ויובלות וכדאמרי' בפרק בתרא אלא באותה שנה שחזרו
בימי יאשיהו התחילו למנות ליובל וצא וחשוב מאותה שנה עד
שנת תתי" החורבן ותמצא חשבונך סדור כמין חומר דבשנת
שלשים ושש ליובל חרב הבית והיא מוצאי שביעית ומשכחת
ארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר הוה שנת היובל שהרי
חזרו בשנת יי"ח ליאשיהו כדכתיב (במלכים ב כב) דבשנת יי"ח
ליאשיהו נמצא הספר בבית המקדש ועל דברי הספר שלח המלך
אל חולדה הנביאה ואמרי' במגילה (דף יד): היכי שבקיה
לירמיהו ושדר לחולדה ואמרינן ירמיה לא הוה התם שהלך
לחזיר עשרת השבטים ומנלן דהדור דכתיב מה הציון הלו וגו'
ודבר זה שפינה יאשיהו את העבודת כוכבים באותה שנה היה וכך
מצאתי בסדר עולם בי"ח ליאשיהו היה תחלת היובל ויאשיהו
מלך ל"א שנה מיי"ח עד ל"א כמה הוה ארביסרי וחד סרי ליהויקים
ויהויכין וחד סרי לצדקיהו כדכתיב (במלכים ב כה) הרי שלשים
ושש ואז חרב הבית ומיתוקמא שפיר כרי' יהודה כך הבנתי מלבי
וישרה בעיני אבל לא שמעתייה ואחרי כן מצאתי ספר ישן מוגה
שכתבו בו כן והודעתיו לרבותי וישרה בעיניהם:

איבעית אימא לעולם רבנו, וכי קתני: "וְכֵן בְּשִׁנְיָהּ" אשארא.

איבעית אימא לעולם רבנו. אמרה ר' יוסי למילתיה
ודקא קשיא לך לעיל הוה ליה בשיתא בשבוע:
כי קתני וכן בשניה אשארא. אתשעה באב ומוצאי שבת:
עלו מן הגולה. בימי עזרא:
ידעיה חרים פשחור ואימר. שבמקדש ראשון היתה משמרת
ידעיה קודם לחרים ומשמרת חרים קודם לפשחור ושל פשחור
לאימר:
חלקום לארבע ועשרים משמרות. ולא היו יודעין כיצד יסדרן מי
יעבוד אחר מי:
בללום. שכתבו שם הכ"ד משמרות בכ"ד פתקין:
ונתנום בקלפי. וכוון ידעיה ברוח הקודש ועלתה איגרתו בידו
וחזר והכניס ידו ונטל איגרת וכן עד שש פמנים ובאותו סדר
שעלו האיגרות בידו כך עשו אחריו אותן הכתובין באיגרות זו
אחר זו:
וכן חרים וכן פשחור וכן אימר. ויהויריב שוב לא עלה:
רב אשי אמר. לעולם וכן בשניה אמוצאי שביעית קאי ורבנן היא
ודקא קשיא לך לעיל דבשביעית חרוב לא קשיא דשית שני קמאי
במנין הבית עד דסליק עזרא וקידש ארץ ישראל לא מנו שמיטין
ויובלות דל שית שנין משני הבית משכחת שנת תייכ שבביעית
כיצד ארבע מאה (ושית שנין) תמניא יובלי וארבע סרי שני תרי
שבועי ובשנת תכ"א שהיה מוצאי שביעית חרב:
ומנלן דעד שית שני לא סליק עזרא דכתיב באדון בטילת וגו'.
אלמא בשנת שתים לדרוש התחיל הבנין:
וכתיב ושיצא ביתא וגו'. אלמא בשנת שש נשלם הרי חמש שנים
ובאותו זמן לשנה הבאה שהיא שנה ששית לבנין עלה עזרא ובא
לירושלים בחדש אב ועד תשרי שהוא שבע לבנין לא התחיל
למנות:

רב אשי אמר. לעולם וכן בשניה אמוצאי שביעית קאי ורבנן היא
ודקא קשיא לך לעיל דבשביעית חרוב לא קשיא דשית שני קמאי
במנין הבית עד דסליק עזרא וקידש ארץ ישראל לא מנו שמיטין
ויובלות דל שית שנין משני הבית משכחת שנת תייכ שבביעית
כיצד ארבע מאה (ושית שנין) תמניא יובלי וארבע סרי שני תרי
שבועי ובשנת תכ"א שהיה מוצאי שביעית חרב:
ומנלן דעד שית שני לא סליק עזרא דכתיב באדון בטילת וגו'.
אלמא בשנת שתים לדרוש התחיל הבנין:
וכתיב ושיצא ביתא וגו'. אלמא בשנת שש נשלם הרי חמש שנים
ובאותו זמן לשנה הבאה שהיא שנה ששית לבנין עלה עזרא ובא
לירושלים בחדש אב ועד תשרי שהוא שבע לבנין לא התחיל
למנות:

רב אשי אמר. לעולם וכן בשניה אמוצאי שביעית קאי ורבנן היא
ודקא קשיא לך לעיל דבשביעית חרוב לא קשיא דשית שני קמאי
במנין הבית עד דסליק עזרא וקידש ארץ ישראל לא מנו שמיטין
ויובלות דל שית שנין משני הבית משכחת שנת תייכ שבביעית
כיצד ארבע מאה (ושית שנין) תמניא יובלי וארבע סרי שני תרי
שבועי ובשנת תכ"א שהיה מוצאי שביעית חרב:
ומנלן דעד שית שני לא סליק עזרא דכתיב באדון בטילת וגו'.
אלמא בשנת שתים לדרוש התחיל הבנין:
וכתיב ושיצא ביתא וגו'. אלמא בשנת שש נשלם הרי חמש שנים
ובאותו זמן לשנה הבאה שהיא שנה ששית לבנין עלה עזרא ובא
לירושלים בחדש אב ועד תשרי שהוא שבע לבנין לא התחיל
למנות:

רב אשי אמר. לעולם וכן בשניה אמוצאי שביעית קאי ורבנן היא
ודקא קשיא לך לעיל דבשביעית חרוב לא קשיא דשית שני קמאי
במנין הבית עד דסליק עזרא וקידש ארץ ישראל לא מנו שמיטין
ויובלות דל שית שנין משני הבית משכחת שנת תייכ שבביעית
כיצד ארבע מאה (ושית שנין) תמניא יובלי וארבע סרי שני תרי
שבועי ובשנת תכ"א שהיה מוצאי שביעית חרב:
ומנלן דעד שית שני לא סליק עזרא דכתיב באדון בטילת וגו'.
אלמא בשנת שתים לדרוש התחיל הבנין:
וכתיב ושיצא ביתא וגו'. אלמא בשנת שש נשלם הרי חמש שנים
ובאותו זמן לשנה הבאה שהיא שנה ששית לבנין עלה עזרא ובא
לירושלים בחדש אב ועד תשרי שהוא שבע לבנין לא התחיל
למנות:

94 באדון בטלת עבדות בית אלהא די בירושלם והות בטלא עד שנת תרתיין למלכות דרוש מלך פריס

22. יג, א

רפ"י

בר תמנן נכי תרתני. דמשילוח מרגלים עד שנכנסו לארץ אינו אלא ל"ח לבד משנת השילוח דהא בשניה ליציאת מצרים נשתלחו: מדלא משכחת ארבע עשרה שנה אחרי אשר הוכתה העיר. דליהוי יובל אי לא מדלית ארבע עשרה לכיבוש ולחילוק:

גופא:

"שבעה עשר יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו, ואי אתה יכול לומר משנכנסו מנו, שאם אתה אומר משנכנסו מנו, נמצא בית חרב בתחלת יובל, ואי אתה מוצא: "בארבע עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר"⁹⁵ (יחזקאל מ, א).

שבע שפיבשו - מנלן?

דקאמר פלב: "בן ארבעים שנה בשלח אתי משה עבד ה' מקדש ברנע לרגל את הארץ ... ועתה אנכי היום בן חמש ושימונים"⁹⁶ (יהושע יד, ז-י).

ואמר מר:

"שנה ראשונה - עשה משה משכן, שניה - הוקם המשכן, ושלח מרגלים.

כי עבור ירדן,

פלב בר כמה הוי?

בר תמנן נכי תרתני, כי קא מפליג נחלות קאמר: "בן חמש ושימונים שנה אנכי" (יהושע יד, ז), אישתכח - שבע כיבשו.

ושבע שחילקו - מנלן?

איבעית אימא:

מדשבע כיבשו שבע חילקו.

ואיבעית אימא:

מדלא משכחת להו: "ארבע עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר"⁹⁷ (יחזקאל מ, א).

⁹⁵ בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה בעשור להקדש בארבע עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר בעצם היום הזה היתה עלי יד ה' ויבא אתי שמה

⁹⁶ ז בן ארבעים שנה אנכי בשלח משה עבד ה' אתי מקדש ברנע לרגל את הארץ ואשב אתו דבר פאשר עם לבבי. ח ואחי אשר עלו עמי המסיו את לב העם ואנכי מלאתי אחרי ה' אלהי. ט וישבע משה ביום ההוא לאמר אם לא הארץ אשר דרכה רגלך בה לך תהיה לגולה ולבניך עד עולם מי מלאת אחרי ה' אלהי. י ועתה הנה החיה ה' אותי פאשר דבר זה ארבעים וחמש שנה מאז דבר ה' את הדבר הזה אל משה אשר הלך ישואל במדבר ועתה הנה אנכי היום בן חמש ושימונים שנה

⁹⁷ בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה בעשור להקדש בארבע עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר בעצם היום הזה היתה עלי יד יהוה ויבא אתי שמה

23. יג, א-ב

רפ"י

מתניתין

אין פוחתין מששה טלאים המבוקרין בלשפת הטלאים,
בדי ל' שבת,
ולמים טובים של ראש השנה,
ומוסיפין עד עולם.
אין פוחתין מ: שתי חצוצרות,
מתשעה בנורות,
ומוסיפין עד עולם.
והצלצל לבד.

גמרא

תמידין ומוספין - טובא הווי!

תנא בעלמא קאי,
ואתמידין לחודיה קאי,
ומאי "בדי לשבת ולמים טובים"?
סימנא בעלמא.

והכי קאמר: אין פוחתין מששה טלאים^א המבוקרין בלשפת הטלאים,
ארבעה ימים קודם שחיטה.

ומני?

בן בג היא.

דתנא:

"בן בג אומר:

מנין לתמיד שטעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה?
תלמוד לומר: "תשמרו להקריב לי במועדו"⁹⁸ (במדבר כה, ב),
ולהלן, הוא אומר: "והיה לכם למשמרת,
עד ארבעה עשר יום לחדש הראשון"⁹⁹ (שמות יב, ג-ו),
מה להלן - טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה,
אף בן - טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה".

דיקא נמי,

דקתני: "בדי לשבת", ולא קתני: "לשבת".

שמע מינה.

מתני'
מתשעה כנורות. לא אתפרש
טעמא:

והצלצל לבדו. צלצל אחד היה
שם ולא יותר וטעמא מפרש
בגמ': גמי קס"ד כדי לשבת
ולשני ימים טובים דווקא קאמר
דלהכי בעינן ששה שאם יבאו
יחד שבת ושני ימים טובים של
ראש השנה ולא יוכלו לבקר יהו
להם אילים מזומנים:

בעלמא קאי. דבכל ימות השנה
נמי בעינן ששה ולא משום שבת
וראש השנה אלא משום דבן בג
בג וכדמפרש בסמוך:

סימנא בעלמא. שלא תטעה
בגירסא שלא תשנה ארבעה או
חמשה משום הכי נקט הנך
שלשה ימים דבעו ששה תמידין:

ארבעה ימים קודם שחיטה.
ומשום הכי בעינן ששה לעולם
דבשעת חינוך נתנו שם ששה
מבוקרין ד' ימים קודם לכן

ונטלו יום ראשון שנים לתמידים
ונתנו שנים תחתיהם ויבקרם
ביום שני נטלו שנים מן הארבעה
הנותרים ונתנו שנים תחתיהם
ויום שלישי נטלו שנים הנותרים
מן הראשונים ונתנו שנים
תחתיהן וכן לעולם נוטלים שנים
ונותנים שנים ואותן שנתבקרו
ונתנו שם יום ראשון ראויים
ליום רביעי ואותן שניתנו בשני
ראויין בחמישי וכן חוזרין
חלילה לעולם ונמצאו כל

התמידין הנשחטין מבוקרין. ד'
ימים קודם שחיטה עם יום
הביקור ויום השחיטה כך

שמעתי. וקשיא לי הא לא דמי
לארבעה ימים דפסח דביקורו
בעשור ושחיתו בי"ד הרי
ארבעה ימים לבד מיום השחיטה
ולכך נראה בעיני דשמונה ניתנו
שם ביום חינוך וששה דקתני
במתני' הכי משמע אין פוחתים

מששה כלומר שאפילו כשיטלו
השנים שבכל יום נשתירו שם
ששה מבוקרין ולאחר כך קודם
הלילה יבקרו שנים ויתנו שם
והנך הואיל וליתנהו אכתי בשעת
נטילת השנים לא קחשיב להו
לי"א סימנא בעלמא דכי היכי דכי
מקלעי שבת ור"ה גבי הדדי
מיבקר ההוא דשלישי בשבת
בע"ש דהא לא מצו היום לילך
ולבקש טלה ולבקר השתא הוי
ארבעה ימים קודם שחיטה הכי
נמי לעולם בעינן ד' ימים קודם
שחיטה:

דיקא נמי. דסימנא בעלמא הוא
ולאו משום טעמא דשבת וראש
השנה קא בעי להו מדלא קתני
לשבת ולשני ימים כו' דהוי
משמע לצורך שבת ור"ה מדקתני
כדי ש"מ כפי חשבון הראוי
לשבת ולראש השנה דהיינו ששה
וסימנא בעלמא הוא:

⁹⁸ צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו

⁹⁹ ג דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש ששה לבית אבת ששה לבית. ד ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו ממכסת נפשתי איש למי אכלו תכסו על הששה. ה ששה תמים וקר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו. ו והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים

24. יג, ב

רש"י

מנה"מ. דצלצל לבד ותו לא :
 ואסף. שם הלוי:
 עבדתא חד עבדי. דאין אחד
 מועיל בלא חבירו שהן בי
 חתיכות רחבות של מתכת ומכין
 זו על זו וקורין צינב"ש :

"מִשְׁתֵּי חֲצוּצֹרוֹת ... וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם".

ועד כמה?

אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב זבדי אמר רב הונא:
 עד מאה ועשרים,

שנאמר: "ועמהם כהנים למאה ועשרים מחצרות"¹⁰⁰ (דברי הימים ב ה, יב).

"מִתְשַׁעָה בְּנוֹרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם.
 וְצִלְצַל לְבָד".

מנא הני מילי?

אמר רב אסי:

דאמר קרא: "ואסף במצלתים משמיע"¹⁰¹ (דברי הימים א טז, ה).

מצלתים תרי הוו!

כיון דחדא עבדתא עבדי,
 וחד גברא עביד בהו,
 קרי להו חד.

¹⁰⁰ והלויים המשדרים לגלם לאסף להימון לידתו ולבניהם ולאחיהם מלכשים בוץ במצלתים ובנקלים וכנרות עמדים מזרח למזבח ועמהם כהנים למאה ועשרים מחצרות

¹⁰¹ אסף הראש ומשנהו זמרה ועיאל ושמירמות ויחאל ומתתיה ואליאב ובניהו ועבד אדם ועיאל בכלי נבלים ובכנרות ואסף במצלתים משמיע בוילנא: (להשמיע)

25. יג, ב

רש"י

מתני'

אין לוי קטן נכנס לעזרה. לשום עבודה כגון לכבד את העזרה ולהגיף את הדלתות אלא בשעה שהלויים עומדים על הדוכן בשיר אז נכנסים לויים קטנים לשורר עמהן:

ולא היו. אותן קטנים:

אומרים בנבל וכנור אלא בפה ליתן תבל בנעימה. ליתן תבלין בנעימות הלויים לפי שקול הלויים הקטנים דק ומתבל את קול הלויים הגדולים:

[ואין עולין למנין]. דלא מנו אותן לויים למנין שנים עשר לויים הצריכין לדוכן:

ולא עולין. על האצטבא המוכנת לדוכן אלא בארץ היו עומדין: וצוערי הלויים. שמצערין את הלויים כדמפרש בגמרא:

מתניתין

אין פוחתין משנים עשר לויים עומדין על הדוכן, ומוסיפין עד עולם.

אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה,

אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר.

ולא היו אומרים בנבל ובכנור, אלא בפה, כדי ליתן תבל בנעימה.

רבי אליעזר בן יעקב אומר:

אין עולין למנין,

ואין עולין לדוכן,

אלא בארץ היו עומדין,

וראשיהו בין רגלי הלויים,

וצערי הלויים" היו נקראין.

גמרא

הני כנגד מי?

אמר רב פפא:

כנגד תשעה כנורות ושני נבלים וצלצל אחד.

שנאמר: "הוא ובניו ואחיו שנים עשר"¹⁰² (דברי הימים א כה, ז-ט).

¹⁰² זו היא מספרם עם אחיהם מלמדי שיר ליהנה כל המבין מאתים שימונים ושימונה. ה ויפילו גזרות משמרת לעמת פקטן פגדול מבין עם תלמיד. ט ויצא הגזל הראשון לאסף ליוסף גדלוהו השני הוא ואחיו ובניו שנים עשר

רש"י

26. יג, ב

"אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר".

מנא הני מילי?

אמר רבי יוחנן:

דאמר קרא: "ויעמד ישוע בניו ואחיו קדמיאל ובניו בני יהודה פאחד, לנצח על המלאכה ה' עבודת בית ה'"¹⁰³ (עזרא ג, ט).

¹⁰³ ויעמד ישוע בניו ואחיו קדמיאל ובניו בני יהודה פאחד לנצח על עשה המלאכה בבית האלהים בני חננד בניהם ואחיהם הלויים

27. יג, ב

"לא היו אומרים לא בנבל ולא בכנור, אלא בפה בדי ליתן תבל בנעימה".

לְמִימְרָא: ד'נַבֵּל' לְחֹדֵר, ו'כְּנוֹר' לְחֹדֵר.
לִימָא מִתְנִיתִין דְּלֹא פְּרַבֵּי יְהוּדָה,
דְּתַנְיָא:

"רבי יהודה אומר:

כְּנוֹר שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁל שְׁבַעַת נִימְיוֹ הִיָּה,

שְׁנֵאמַר: "שְׁבַע שְׁמֵחוֹת אֶת פְּנִיךָ"¹⁰⁴ (תהלים טז, יא) - אֵל תִּיקְרֵי "שׁוֹבַע" אֶלְא: 'שְׁבַע'.
וְשֶׁל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ - שְׁמוֹנָה,

שְׁנֵאמַר: "לְמַנְצַח עַל הַשְּׁמִינִית"¹⁰⁵ (תהלים יב, א) עַל נִימָא שְׁמִינִית.
שֶׁל עוֹלָם הַבָּא - עֶשְׂרִי,

שְׁנֵאמַר: "עֲלֵי עֶשְׂרִי וְעֲלֵי נֶבֶל עֲלֵי הַגִּיּוֹן בְּכְנוֹר" (תהלים צב, ד).

וְאוֹמַר: "הוֹדוּ לַה' בְּכְנוֹר בְּנַבֵּל עֶשְׂרִי וְזָמְרוּ לוֹ שִׁירֵי לוֹ שִׁיר הַקֹּדֶשׁ"¹⁰⁶ (תהלים לג, ב-ג)!

אָפִילוּ תִימָא רַבֵּי יְהוּדָה,

לְעוֹלָם הַבָּא, אֵיידִי דְנִפְיֵשׁ נִימְיוֹן דִּידֵיהּ, נְפִישׁ קְלִיָּה כִּי נַבֵּל,
קְרִי לִיָּה נַבֵּל.

רס"י

גמ'

בנבל עשור. של עשר נימין ולעולם הבא משתעי מדכתיב שיר חדש לשון זכר דשירות העולם הזה לשון נקבה כדאמר במכילתא כשם שנקבה זו יולדת כך תשועות הללו סופן לילד צרות אבל שיר של עולם הבא לי זכר שאינו יולד: מדמפיק ר' יהודה כנור בנבל עשור אלמא כנור היינו נבל:

דנפיש קליה כי נבל. ונבל עשוי כמפורח של נפחים ומוציא קול עיי רוח:

¹⁰⁴ תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך נעמות בימיןך נצח

¹⁰⁵ למנצח על השמינית מזמור לדוד

¹⁰⁶ ב הודו ליהוה בכנור בנבל עשור זמרו לו. ג שירו לו שיר קדש היטיבו נגן בתרועה

28. יג, ב

רש"י

וסועדי. עוזרי: לויים עבו קלייהו
 קטנים קטין קלייהו דק קולם:
מקטטי. כלומר מקטינין ועושים
 קולם דק ויפה ומצערין
 הלויים שאין יכולים לבסס קולם
 כמותן:

"**רבי אליעזר בן יעקב אומר:**
 אין עולין מן המנין ואין עולין לדוכן,
 אלא בארץ היו עומדין,
 וראשיהו בין רגלי הלויים,
 ו'צערי הלויים' היו נקראין".

תנא:

"וסועדי הלויים היו נקראין".

ותנא דידן?

כיון דהני קטין קלייהו, והני עב קלייהו, הני מקטטי והני לא מקטטי,
 קרי להו "צערי".

הדרן עלך אין נערכין